

B. J. 1941

REŠITEV KRIŽANKE „SRCE“ IZ 3. ŠT. „NAŠEGA RODA“

V o d o r a v n o : 1. Marko; 5. galeb; 9. mir; 10. ata; 12. kot; 13. Rim; 15. mi; 16. rosa; 17. kosa; 18. uh; 20. borec; 21. album; 22. molite; 25. polnoč; 27. bet; 28. tri; 30. kos; 33. ta; 34. dom; 36. ohej!; 37. tir; 38. oj; 39. bo; 40. ara; 41. repa; 42. žar; 43. ca; 44. kad; 45. val; 46. ra; 47. lim; 48. ki; 48.a) o; 49. mati; 50. jata; 52. os; 53. Afrika; 55. uš; 57. ki; 58. polica; 61. kava; 62. in; 64. to; 65. beda; 66. led; 67. led; 69. jaz; 70. Ana; 71. le 72. obad; 73. raca; 74. la; 75. rana; 79. ol; 80. na; 81. peta; 84. sito; 86. tele; 87. lopa; 89. Vera; 90. ma; 91. bo; 92. le; 94. sto; 95. mi; 96. so; 98. tu; 99. sraka; 102. Oto.

N a v p i č n o : 1. mi; 2. ar; 3. kar; 4. Oto; 5. gos; 6. ata; 7. er; 8. bi; 9. Mirim; 11. as; 12. ko; 14. mubla; 15. mol; 19. Hun; 20. boter; 21. celica; 22. aparat; 23. model; 24. mehak; 26. čopič; 27. Božica; 27.a) krat; 28. tok; 29. rjav; 31. opaf; 32. sol; 33. tara; 35. mamica; 48.a) osivel; 51. Milena; 52. oral; 52.a) Vida; 54. kader; 56. šilo; 57. koza; 59. obala; 60. ca; 63. nebo; 64. taca; 68. kal; 69. Jan; 76. as; 77. Nil; 78. atom; 81. pero; 82. Ela; 83. te; 85. opaf; 86. tebi; 88. potrata; 93. es; 95. mu; 97. os; 98. ta; 100. ro; 101. ko.

RAZDELITEV NAGRAD

Pravilno sta rešila križanko »Sree« in bila izžrebana za nagrado:

Dušan Miljković, učenec IV. r. lj. šole na Rakeku,

Andrej Beg, učenec IV. c r. l. meš. lj. šole v Ljubljani.

Za lepo in pravilno rešitev slikopisa »Ptička noče v grad« prejme nagrado:

Samo Medic, učenec II. r. lj. š. v Novem mestu, Tavčarjeva ulica 4.

Za spis »Oj ta nesrečni smuk«, ki bo objavljen v prihodnji številki »Našega roda«, prejme nagrado:

Joži Arko, učenec 2. r. lj. šole v Sodražici.

RAZPIS NAGRAD

Za izžrebane rešilce ugank v 4. številki »Našega roda« se razpisujeta dve nagradi.

Istotako se razpisujeta dve nagradi za učence 2. in 3. razreda, ki bodo najljepše napisali vsebino slikopisa »Miklavž in hudoba« ali ki bodo poslali uredništvu zanimiv opis kakšnega dogodka iz svojega življenja. Nagrajeni spis bo objavljen v naslednji številki našega lista.

Naslovna slika: *Božidar Jakac*, avtoportret.

»Naš rod« izhaja v Ljubljani med šolskim letom in ga prejemaajo naročniki, ki plačajo naročnino v mesečnih obrokih po L. 2,50. Celoletna naročnina znaša 25 L.

List izdaja »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani, zanjo odgovarja Franc Štrukelj. Glavni in odgovorni urednik Josip Ribičič.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6.

Tisk Učiteljske tiskarne v Ljubljani (predstavnik Franc Štrukelj).

NA OBISKU PRI BOŽIDARJU JAKCU

Vem, da že nekoliko poznate njegovo ime in delo. Saj ste v »Našem rodu« že videli njegove risbe in nemara se spomnite knjižice »Ljudje v viharju«, ki jo je on ilustriral. Mogoče je Jakac portretiral celo koga izmed vas ali vaših znancev. Njegov čopič je naslikal obraze dostojanstvenikov, lepih gospe in gospodičen, pisateljev in pesnikov, pevk, igralk, komponistov in znanstvenikov, pa dečkov in deklic z mamami ali brez nje. Kdo bi pregledal vse slike oseb in pokrajin, ki jih je ustvaril Božidar Jakac do danes, kdo pozna vsa njegova dela, ki so raztresena skoraj po vsem svetu?

Vse tole sem vedela o Jakcu, ko sem šla k njemu na obisk, da mi pove kaj o sebi za »Naš rod«. Tega pa nisem vedela, da je Jakac tako prijazen in pristržno ljubezniv, tako preprost in dober, kot sem ga spoznala prejšnji teden v njegovi delavnici. Res, še v teh dneh se mi je zazdelo lepo živeti, ker žive med nami taki ljudje, kot je on.

Sedela sem med nedodelanimi slikami in slikarskimi stojali kraj njegova, gledala lepa Jakopičeva in Jamova dela, ki vise na stenah poleg dveh Miheličevih Kurentov in velikih portretov Jakčevega očeta. Zastonj sem se skušala znajti v prijazni mojstrovi delavnici, v katero prihaja svetloba skozi stekleni strop in je prenapolnjena s slikami, velikimi okviri, knjigami, starimi baročnimi kipi, pripravami za tisk, lesorezi in radirankami. Kar priznajte, da bi tudi vas zanimal pravi indijanski totem, ki ga je slikar prinesel iz Amerike, ali pa imenitna splitska jadrnica, ki visi pod stropom. Ali pa tistile baročni svetnik pred velikim starim zrealom, ki je malo podobna sv. Miklavžu in ima častitljivo glavo pokrito z Jakčevim klobukom, na njegovi svečano stegnjeni roki pa visi gospejin dežnik.

»Saj vem, gospod Jakac, da prihajam v neprilичnem času. Pred razstavo ste, kot mi je povedal gospod urednik, in do vratu zakopani v delo.«

»Nič zato! Za vas in za vaš »Rod« bova že še našla kakšno urico.«

Res sva jo našla in ne samo eno. Vam moram povedati, da bo pred Božičem Jakac razstavljal v Jakopičevem paviljonu, pa še Mihelič in Debenjak z njim. Saj sta vam oba znana, spomnite se na Astrona in Petra Klepca.

»Sicer vas bodo pa moji bralci najlepše spoznali, če si bodo mogli ogledati vašo razstavo. Kaj mislite, gospod Jakac, ali bomo doživeli take čase, ko ne bomo hodili samo gledat razstav, ampak si bo kdo izmed nas lahko tudi kupil originalno sliko?«

»Prepričan sem,« se je smejal Jakac, »da se vam bo ta želja izpolnila. Tudi jaz sem si precej dolgo sam slikal originale, preden sem prvega videl. Doma sem iz Novega mesta in ko sem bil jaz tam šolar, še niso tako prirejali slikarskih razstav kot danes. Rad sem pa risal že takrat, ko sem še klečal po stolih in vse moje šolske knjige so bile korajžno porisane, da se je skozi precej strani poznalo. Ta dobra lastnost se me je držala še mnogo kasneje v šoli, kljub temu pa sem imel v prvi gimnaziji za risanje »komaj zadostno«. Toda to mojega zanimanja za risanje ni motilo, ampak me kvečjemu vzpodbujalo. Sicer sem bil pa v nižji gimnaziji med manj navdušenimi študenti, latinščine in grščine kar nisem mogel prebaviti. Razrednik je že nagovarjal mojega očeta, naj me da učiti rokodelstva, češ tudi on bo dal svojega sina. Ta želja se mu ni izpolnila. Pač pa sem se že v tretji šoli odločil, da se bom posvetil slikarstvu. Takrat sem nekoč bral povest o kmečkem fantu, ki je risal

na paši sosedovo deklico. Ko je dorašel, pa je postal slaven slikar in sosedova hči njegov model. Ta povest me je zelo navdušila.

Saj nisem imel pojma, kaj je umetnost in kaj prinaša tako življenje s seboj. S široko odprtimi očmi sem poziral vse, kar sem videl naslikanega. Moji sošolci so bili Miran Jarc, Podbevšek in Štukelj. Učili smo se violine pri komponistu Hladniku in muzicirali na Jarčevem domu. Takrat smo komponirali orientalsko opero 'Said'. Jarc je napisal libreto, jaz sem ga pel in takoj narisal kulise za vse prizore. Naslikal sem tudi Jarčev portret, ki mu je še danes zelo podoben.

Iz Novega mesta smo se preselili v Črnomelj, kjer smo živeli v precej skromnih razmerah. Zame pa so bila to najlepša leta, ko sem svobodno slikal v sončni Beli Krajini ter sanjal o svoji bodoči poti do slikarja. Izprosil sem si prve oljnate barve in še nisem doživel večjega veselja, kot je bil tisti dan, ko sem prvič mazal z oljnato barvo po kartonu.

Pred vstopom v četrto gimnazijo so se moji starši preselili v Romunijo, jaz pa sem vstopil na realko v Idriji. Stanoval sem izven mesta pri pravi študentovski mami. Mož je bil upokojen rudar. Ko bi vedeli, kaj vse nam je na topli kmečki peči vedel povedati o rudniku in čudovitih bitjih, ki žive v njem. Pa vse tiste stare, prečudne zgodbe, ki bi jih poslušal noč in dan. Tu sem se kmalu udomačil. Preko ceste je tekla Idrijca in ob njej je bila velika gmajna z visokimi topoli. To je bilo moje in mojih tovarišev kraljestvo. Tu smo preizkušali svoje zrakoplove. Pravih še nikoli nismo videli. Pozimi pa se je gmajna spremenila v veliko drsališče.

V šoli sem se pa kar dobro znašel. Žal mi je bilo, da je pred menoj odšel z gimnazije profesor Vavpotič, ki je bil že takrat znan slikar. Vendar sem se pa na delo vrgel z velikim ognjem. Ker so v sobi barve preveč dišale po

olju in terpentinu, sem se v mrzlih zimskih dneh preselil v klet, kjer sta imela svoj kot dva rejena pujska. Tema dvema so bili duhovi mojih olj kar po volji, meni pa je bilo všeč, ker sta grela mojo prvo slikarsko delavnico. V mestu pa smo imeli pri tovarišu visoko v postrežni izbi nedeljsko slikarsko šolo, kjer smo prebirali razprave o umetnosti, ki smo jih seveda še kaj malo razumeli. Najraje sem pa prebiral življenjepise umetnikov. Moje šolske knjige in atlanti so bili vsi poslikani in v razredu sem veljal za šolskega ilustratorja.

Pri tem pa sem še vedno obdržal stike z Novim mestom. Z Miranom Jarcem sva si stalno dopisovala. Jarc je pisal fantastično povest po zgledu Julesa Verna, jaz sem mu pa pošiljal ilustracije, knjiga seve ni nikoli izšla. Sprejemal sem Jarčeve pesmi in mu vračal razglednice, na katere sem narisal slovenske može: Prešerna, Gregorčiča in druge.

Prišla je vojna. Kmalu nas je sedelo v šesti realki le še sedem dijakov. Meni se je v teh letih slabo godilo. S starši v Romuniji nisem imel nobene zveze in že po četrty realki sem si moral sam služiti kruha. Najprej sem se zastonj potegoval za službo v rudniški pisarni ali v rudniku. Potem sem pa pomagal kopati strelske jarke okrog Idrije. S krampom in motiko sem delal v lepem in grdem vremenu na delavnik in praznik. Pletli smo žične ovire, da sem bil ves krvav, popraskan in strgan. Tisto leto smo bili večkrat lačni in kruha nismo več poznali. Delal sem tudi čez počitnice in si toliko prislužil z večernimi instrukcijami, da sem za silo lahko nadaljeval študije, si kupil obleko in šel na počitnice k teti. Tam sem pasel krave in še vedno nadaljeval s slikanjem in modeliranjem. Na paši se mi je tudi pripetilo, da mi je krava za hrbtom požrla knjigo o risanju. Ko sem se obrnil od slikarskega stojala, sem komaj še videl, kako so razcefrane platnice izginjale v kravjem gobcu.

Leta 1916. pa sem bil klican na nabor, bil sem potrjen in marca naslednjega leta sem zapustil šolo in odšel k vojakom. Odšli smo v Ljubljano, kjer sem prvo noč preživel v stari cukrarni sredi harmonik, petja, joka in stokanja, ob svitu sveč, ki so metale pošastne sence po stebrih in na visoki temni strop. Sedel sem na kovčegu, premišljal in risal, kar mi je bila edina tolažba v teh težkih urah. — Pričeli so se težki časi, o katerih vam ne bom pripovedoval. Samo to, da sem v Slovenski Bistrici po več letih srečal svojega očeta vojaka.

Ko sem se srečno vrnil domov, sem nadaljeval polno, svetlo življenje tam, kjer sem ga ob pričetku vojne nasilno prekinil. Skoraj dve leti sem ostal doma na Dolenjskem, ves zasanjan v ta novi, lepi svetli svet, in delal. V nemajhno pobudo mi je bilo dejstvo, da sta bili na petnajsti razstavi v Jakopičevem paviljonu razstavljeni dve moji risbi. In celo kritika je omenila te moje prvence, da sem se počutil ves blažen. To leto je bilo odločilno za vse moje poznejše delo. Živel sem med dolenjskimi polji in gozdovi, jih užival v jutranji megli, ko je prodiralo prvo sonce na rosno zemljo, pa do prelestnih večerov. Kamor sem pogledal, vse je bilo ena sama neskončna pesem. Večkrat me je mojster Jakopič povabil na svoj dom v Ljubljani, kjer je bilo shajališče umetnikov. Njegov dom se mi je zdel pravo svetišče.

Na jesen leta 1919. sem se z drhtečim srcem odpravil v Prago na akademijo. Bog ve, ali bom sprejet? Pa so me proti moji volji dali takoj v drugi letnik. ... To pa je dolga povest ...

»Vem, da je zanimiva in žal mi je, da nama je v 'Našem rodu' odmerjenega le premalo prostora. Povejte mi še, gospod Jakac, kako ste se znašli po štirih letih spet doma, in še kaj o svojih dolгих potovanjih.«

»Po končanih študijah sem prišel v Ljubljano, kjer sem dobil službo pri nekem časopisu. Naslednje leto

pa sem odšel s štipendijo v Pariz. Tam sem mnogo risal in celo priredil razstavo. Z denarjem za odkupljene slike pa sem se namenil v Afriko. Z menoj je šel tudi moj prijatelj Harald Saeverud, norveški komponist.«

»Opozoriti moram svoje bralce na njegov portret, ki visi v naši Narodni galeriji, da si ga bodo ogledali.«

»Ko sem se vrnil v Ljubljano, sem bil tri leta profesor na drugi državni realni gimnaziji, kjer sem se čisto dobro počutil med tovariši kot med mladimi. Radi smo se imeli. Potem pa mi je Rado Hribar dal na razpolago delavnico v svoji hiši in mi omogočil leto dni življenja brez državne službe.«

»Ali ste dolgo vzdržali v Ljubljani?«

»Že leta 1928. me je spet zvleklo v Afriko. Iz mračnih, deževnih aprilskih dni sem zbežal preko sončne Italije na francosko obalo in od tam v Tunis — 'beli plašč prerokov', kot ga imenujejo Arabci. Obiskal sem Bizerto in Kairouan na arabski narodni praznik. Tu sem gledal največjo arabsko slovesnost v letu, bojne tekme najizurjenejših jahačev v bogatih, pestrih oblačilih. Bil sem tudi na jugu preko izsušenega gorovja in neizmernih puščav do poslednje železniške postaje v Sahari. Slikal sem v neznosni vročini od jutra do večera, 47°—49° v senci je izsuševalo pot z obraza in telesa. Sam ali pa v spremstvu sem blodil po pesku in palmovih gozdovih.

Bil sem z avtom tudi v Nefti, zadnji veliki oazi pred neskončnostjo peščenega oceana. Žal sem utegnil ostati tu le štiri ure. Na vso moč sem delal vkljub silni vročini, samo da bi ohranil na papirju doživetje tega sveta najčudovitejše barvne lepote. Vrnil sem se v Tozeur, kjer sem že prvo uro po naključju slišal slovensko govorico. Tam sem enajst dni mrzlično delal. Nato sem se ustavil še v obmorskem mestu Sfaksu in se peljal v oazo Gabes v Mali Sirti, kjer je morje pred davnimi tisočletji zalilo bajeslovno mesto Atlantis. Obiskal sem tudi bliž-

njo Kartago, kjer so ceste še danes posejane s kamenčki iz mozaikov. Ostanke templov, gledališča, stebrov in cirkusa prerašča osat, na njih pase beduinka velbloda in stika za starim denarjem.

O, iz Afrike imam še celo vrsto prečudnih doživetij in spominov: kako sem bil v Keruanu celo za vodnika po mošejah in kako sem po čudnem naključju prišel v harem tuniškega imenitnika. V čudoviti, zelo razkošno opremljeni stari arabski palači sem portretiral in slikal dvanajst dni, kot bi bil v bajki iz tisoč in ene noči. Ko sem risal haremske lepoticke, je nežen zamorček igral na gosli stare arabske popevke, a za ogromno delo so me nazadnje prav po orientalski navadi ociganili in plačila sem prejel celih 35 frankov. Vendar sem še danes vesel tistih dni, ko sem doživljal bajno bogastvo in razkošje pristinega Orienta.

»Kaj pa pot v Ameriko? Ste se dolgo zadržali tam?«

»Nad dve leti. Preromal sem jo od Atlantika do Tihega morja. Pa bi se predolgo zamudila, če bi vam hotel še o tem pripovedovati.«

»Saj res. Svoje bralce bom opozorila kar na knjigo 'Odmevi rdeče zemlje', ki sta jo izdala z Miranom Jarcem. Meni je bila tako všeč, da sem jo dvakrat po vrsti prebrala. — Zdaj pa samo besedo še, gospod Jakac, o vašem zadnjem potovanju na evropski sever. Prejle, ko sem pregledovala vaše albume, sem odkrila kos časopisa, 'Bergens Tidende' iz leta 1936. Tule, pogledjte.«

»To je pa sestavek v norveškem jeziku o 'Jakcu — slikarju belega moža'. Portret prijatelja komponista je dobil ime 'Beli mož'. Ta ljubeznivi beli mož me je povabil v svojo norveško domovino, ki je zame ena najzanimivejših dežel, kar jih poznam.«

»Spominjam se risb Laponcev, skrivnostnih severnih pokrajin s starimi cerkvami in belih vodopadov z razstave ob novem letu 1937. — Go-

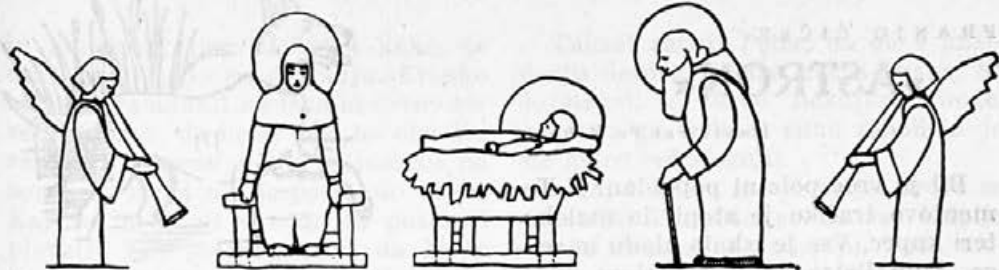
spod Jakac, kar priznajte, da imam prav, če trdim, da ste rojeni pod srečno zvezdo. Toliko ste potovali, vaše slike ne vise le v ljubljanski galeriji, ampak tudi v Zagrebu, Clevelandu in bog vedi kje še.«

Jakac se mi je smejal, mi dokazoval in me skoraj prepričal, da ni srečne zvezde nad njegovo glavo, ampak ima večkrat prav presneto smolo.

Jaz pa vem, da je Jakac malo podejdoval po svoji delavni in nežni materi, malo pa sam odkril kamen modrosti, ki mu je ime: delavnost in zvestoba samemu sebi. Kdor nosi tako dragocenost v življenju s seboj, ne more zgrešiti zadovoljstva in tihe sreče.

Ura je že pozna, iz Pražakove ulice do Mirja je precej daleč in toplo smo se poslovili. Nečak Janez, ki bo prihodnje leto šel že na gimnazijo, me je še povabil, naj pridem pogledat njegove štiri zajčke, ki jih redi na podstrešju. Prijazni mojster pa mi je poklonil odtis Prešernove risbe, ki sem je zelo, zelo vesela. Poslovili smo se in drugi teden bom šla gledat, kako se delajo odtisi radirank, ki bodo tudi na božični razstavi.

»Prav za prav bi morala pisati še o Jakčevih potovanjih v Italijo in na Ogrsko,« sem mislila na poti proti Mirju. »Koliko lepega in zanimivega bi vedel še povedati o svojem begu od doma, o svojem iskanju lepega, daljnega in čudovitega in o srečnih povratkih na domačo zemljo, kjer je našel in naslikal najlepše. In še to, kako ceni in spoštuje naše slikarje, svoje predhodnike in sodobnike. Tako lepo je govoril o Jakopiču, Jami, Sternenu in Veselu, ki imajo tudi te dni razstavo v Obersnelovi galeriji. Pa o Gaspariju in o mladem Francetu Godcu. O vsakem ve najboljšee povedati. Kako to človeku posebno danes dobro de. — Sicer pa bodo nekateri naših bralcev videli razstavo. — Pa na Janezove zajčke ne smem pozabiti, dva sta čisto bela in imata rdeče oči.«

Anica Černel:

Božiček . . .

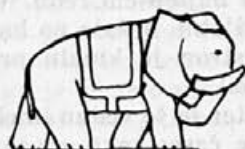
*Drašek, veš, nam je božiček
rašlo potrkal nocoj.
Našo Saško je vprašal:
»Kje pa je Drašek moj?*

*Trkal sem, trkal na vrata,
kjer sem ga našel nekoč,
njega in sestrico Dajo.
Saj je božična noč.*

*Saj se v šlevu na slami
dete božje rodi . . .
Saj ne smejo otroci
vedeti, kaj se godi.*

*Saj ne razumejo vojne,
kot je zajela svet,
saj jim srce ne razume
samiš trdiš besed.*

*Rad bi prižgal otrokom
lučke za sveči večer,
rad bi malim ohranil
dom in ljubezen in mir . . .«*

»ASTRON«

Ilustriral Fr. Mihelič

Bil je vroč poletni popoldan. V Tementovo trafiko je stopil le malokateri kupec. Vse je iskalo hladu in sence. Tudi Petra, ki je slonel za mizo, je kuhala vročina, dasi je imel na stežaj odprta vrata. Pri nogah mu je ležal Astron ter molel jezik iz gobca.

»Zapriva raje trafiko, Astron,« pravi Peter svojemu psu, »in pojdiva malo na sprehod v gozd.«

Astron vstane in mirno stoji, ko mu prične Peter vrvco na ovratnik. Kmalu nato sta že na cesti in Astron ga lepo vodi iz mesta. Avtomobili so dvigali oblake prahu. Nič kaj prijetna ni bila ta pot in Peter si je strašno zaželel kakega potočka, da si umije potne in prašne srage.

»Astron, k vodi me pelji!« reče čez nekaj časa psu ter mu kaže z rokami, kakor da se umiva. Astron ga razume ter prične takoj ovohavati zrak. Kmalu zavije s ceste na pešpot med travnike in čez dober četrt ure obstoji pred velikim ribnikom. Kratek hov! naznani Petru, da ga je privedel do zaželenega cilja. Previdno stopa Astron po položnem obrežju k vodi in Peter za njim. Ko otipa Peter vodo, se ves vesel oddahne. Astronu sname vrvco ter mu pravi:

»Hvala Bogu, da sva pri vodi! Sedaj se pa bova pošteno umila, kajne, Astron?«

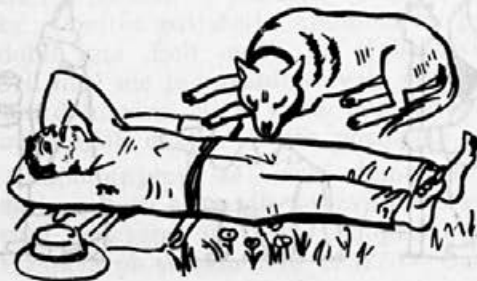
Astron je zamahnil z repom, češ da je prav tako, in ker ga je že precej

žejalo, se poda kar naravnost v vodo, da se je pošteno napije. Pri tem ga objame prijeten hlad po vsem telesu in Astron prične brodirati po vodi križem krašem. Vsega srečnega se je počutil pri kopanju in nekajkrat je celo zalajal od samega veselja.

»Le pošteno se okopaj, Astron!« ga vzpodbuja z brega Peter ter meri s palico globino. Voda je bila pri kraju plitva in Peter si ni mogel kaj, da se ne bi slekel in malo potonil v hladno vodico. O, kako prijetno je kopanje v taki vročini! Čutil se je za polovico lažjega in nekam vedrega in čilega, ko se je umival in brodiral v čisti in hladni vodi. Potem pa na breg in na vroče sonce! Božansko je bilo to in Peter se je spomnil prejšnjih let, ko je bil še zdrav in krepak mladenič, kako so včasih iz same objestnosti skakali v nevarne tolmune in peneče se jezove ter s krepkimi zamahi rezali valove, zdaj nad vodo, zdaj pod njo, enkrat na hrbtu, drugič na trebuhu, zdaj na levem, zdaj na desnem boku. Hej, to so bili časi! Sončil se je na bregu in mislil na čase mladih dni.

Tudi Astron kmalu prikobaca iz vode. Nekajkrat se pošteno strese, da lete kapljice na vse strani, nato pa zadovoljno leže k Petru ter se ves prepusti blagodejnim sončnim žarkom. Tako sta ležala na bregu oba ter vsak predla svoje misli. Astron sicer ni bogve kaj mislil. Njegov gospodar brezskrbno leži poleg njega, torej je vse v najlepšem redu. Vroč sonce ga je prijetno božalo po baržunasti dlaki in Astron je kmalu prav sladko zadržmal.

Peter je še vedno imel v mislih nekdanje čase, kako so se takrat kopali

in naenkrat, sam ni vedel kako, se mu vzbudi želja po plavanju. Krepko bi zopet zamahnil na levo in desno ter rezal valove, da bi se šele na obrežju razgubili. Davno se je že posušil na soncu in zopet mu je postajalo vroče. Kaj če bi stopil v vodo in poskusil plavati? Saj je nemogoče, da bi že pozabil, ko pa je bil svoje dni izvrsten plavač, da malo takih.

»Kaj pa, če ne bom mogel nazaj do obleke?« se spomni naenkrat. Toda hitro zavrže to misel. Ga bo že Astron spravil tja. »Če bom stopil na suho kje drugje, pokličem psa, se ga opriem za dlako in ni mogoče, da bi me ne spravil na pravo mesto.«

Tako si je dejal Peter ter stopil drugič v vodo. Brodil je nekaj časa sem ter tja in tipal z nogami globino. Kmalu so se začela tla nižati in voda mu je segala že do vratu.

»Tako, sedaj se zasučem in plavam nazaj,« si dè Peter. Obrne se in zaplava. Toda, ko je brodil po vodi sem in tja, je izgubil pravo smer in sedaj ni plaval nazaj k psu in obleki, ampak ravno nasprotno proti sredini. Astron je medtem še vedno spal in videz je bil, da se mu nekaj sanja. Kajti je tu pa tam zagodel v prečudnih glasovih. Kmalu pa prične hlastno mlaskati, kakor da nekaj jè. Najbrže se mu je sanjalo, da ima nekaj imenitnega v svoji skledi.

»Kako, ali ne plavam nazaj proti obrežju?« si misli čez nekaj časa Peter, ko vode le ni hotelo biti ne konca ne kraja. Plavanje ga je že precej utrudilo. Kako ga ne bi, ko pa je minilo že toliko let, odkar je zadnjič plaval. Hotel si je malo odpočiti ter je poiskal z nogami tla. Ali teh ni bilo. Bogue kako globoko so pod njim.

»Le kje sem?« se ves zaskrbljen vprašuje Peter ter se obrne v drugo smer. Kjer koli je potipal z nogo navzdol, nikjer ni mogel zadeti na trdna tla. Plavanje ga je že zelo utrudilo in uporabiti je moral zadnje moči, da se je držal na površju.

Takrat začuti Peter, da ga v mišičevju desnega bedra nekaj stiska. Še je stegnil in skrčil nekajkrat noge, nato pa ga v desni silno zaboli in je ne more več stegniti.

»Moj Bog, če me je prijel krč?« se prestraši Peter in se na vse kriplje skuša obdržati na površju. Toda moči so mu pešale in že je čutil, da mu leze tudi glava pod vodo. S skrajno silo se požene še enkrat kvišku ter na vso moč zajame zraka. Za hip se je še držal na površju in tedaj je z grozo spoznal, da je izgubljen, če ga takoj kdo ne reši. Toda kdo ga naj reši, ko pa ni žive duše v bližini. Zdajci se spomni Astrona. Če bi pes lajal, mogoče bi s tem privabil koga v bližino. Že se zopet pogreza, že mu spet sili voda v usta in nos. Ni mogel spraviti iz sebe več kakor grgrajoč »Aastron« in že je spet izginil pod vodo.

Njegov obupni klic je res vzbudil psa. Takoj je bil Astron na nogah in nemalo se je začudil, da njegovega gospodarja nikjer ni. Le kam bi bil izginil? Stekel je k obleki ter jo povohal. Res, obleka je njegova, toda kje je Peter? Zrl je na vse strani, ali žive duše ni nikjer. Pa kako, da ga je poklical samo enkrat? Čemu ga ne pokliče drugič, da bi lahko zaznal, od kod prihaja glas? Kje je vedel Astron, da se bori njegov gospodar pod vodo na življenje in smrt? Oči mu ne povedo ničesar. Pomagati si mora torej z vohom. Pritisnil je smrček k tlom ter poiskal njegove stopinje. Sled ga vodi k ribniku.

»Torej je gospodar v ribniku,« si misli Astron ter napeto zre preko vodne površine. Nekje v sredini opazijo njegove bistre oči nemirno valovanje vode in čudne kolobarje. Astron ne trene z očmi ter krepko zalaja. Dobro je slišal Peter pod vodo Astronov glas, dasi je bil že na skrajnem koncu svojih moči. O da bi mogel le še enkrat na površje, da ga pes vidi! Peter ni imel v tem trenutku nobene druge želje več na svetu, kakor da še vsaj za hip pride na površje in poslednjikrat

zavpije na pomoč. Mogoče pa je kdo na bregu in ga pride reševati. Zbral je zadnje sile ter obupno vrgel glavo kvišku. Samo zamolkel »Aaa« se je slišal preko ribnika in že ga je zopet zagrnila voda.

Sedaj je Astron natančno vedel, kje je njegov gospodar. Niti za hip ni pomišljal, kaj naj stori. Z enim samim skokom je bil v vodi in v najkrajši črti plaval proti mestu, kjer je izginila Petrova glava. Enakomerno je plaval, ne prehitro, a tudi ne prepočasi. Slutil je, da ne sme preveč tratiti svojih moči in da ga nazaj čaka najhujša pot. Med plavanjem pa spozna Astron tudi, da je do nasprotnega brega bliže kakor pa nazaj. Vračal se torej ne bo po tej poti, ker je predolga.

Že se je bližal utopljenecu. Za hip se je pokazala iznad vode Petrova roka, a zopet izginila. Kmalu je Astron nad Petrom. Močno zajame zraka in se potopi ter ga z zobmi pograbi za šop las. Nato se s skrajnim naporom dvigne na površino ter zaplava proti nasprotnemu bregu. Peter je še bil toliko pri zavesti, da se je zavedal, da ga nekdo rešuje. Bil pa je že vistem stanju, ko se utopljenec ne zaveda več, kaj mu je v korist in kaj v pogubo. V smrtni grozi je otepal z rokami okoli sebe in se trudil, da se oprime kakega trdnega predmeta. Roka mu otipa Astronovo nogo in se je krčevito prime. Astron začuti, da ga vleče ogromna teža proti dnu in da je tudi sam izgubljen, ako se ne reši teh klešč, ki mu stiskajo nogo. Takoj popusti lase, vrže glavo pod vodo ter močno vgrizne v Petrovo roko, ki ga je držala za nogo. V tem hipu se prsti

razklenejo in Astron je spet prost. — Znova pograbi Petra za lase ter ga vleče proti bregu. Peter se ga sedaj ne oklepa več. Kajti ni bil več pri zavesti. Z velikim trudom priplava Astron k bregu in potegne negibnega Petra na suho. Sunkoma je lovil Astron sapo. Oči so mu skoraj izstopile, tako naporno je bilo zanj to delo. Ali Astron ni imel časa počivati. Povohal in obliznil je parkrat Petra, a ko je videl, da leži njegov gospodar kakor mrtev, je pričel strahovito lajati. Lajež je privabil nekega delavca, ki je šel blizu ribnika. Ko pride bliže, takoj spozna, da je vrli pes rešil nekomu življenje in da je ponesrečencu potrebno še umetno dihanje, če ni prepozno. — Takoj si zaviha rokave ter prične z delom. Astron ga ves čas natančno opazuje in ko prične čez nekaj časa Peter dajati življenjske znake, je Astron kar ponorel od veselja. Cvilil in skakal je sem ter tja, pulil travo in se valjal po njej, se stisnil k Petru ter mu lizal mokre lase. Naenkrat pa se zakadi okoli ribnika in kmalu je prinesel v gobcu vso Petrovo obleko. Skočil je še drugič ter se vrnil s čevlji in še tretjič in zadnjič, ko se je vrnil s palico.

»Dragi mož,« je dejal delavec, ko je pomagal Petru pri oblačenju, »vaš pes je zlata vreden!«

»Vem, vem,« ihti Peter in glas se mu zatakne nekje v grlu. Objel je Astrona in si pritisnil njegovo glavo na svoje srce.

(Se nadaljuje.)

DANTEJEVA JAMA PRI TOLMINU

Blizu Tolmina leži podzemna jama. Znana je pod imenom Dantejeva jama. V njej se je baje skrival nekaj časa veliki italijanski pesnik, ko je bil preganjan iz domovine.

Iz Tolmina je k jami lep izlet. Študentje smo jo večkrat obiskali. Ima vse značilnosti prave kraške jame. Ob vhodu je ozka. Le čepe se moreš skobacati vanjo. Kmalu pa se razširi, da lahko vzravnana nadaljuješ pot. Krasi jo nebroj večjih in manjših kapnikov. Pravijo, da ima izhod onstran Razora, nekje nad Bohinjem.

V starih časih so živeli v jami divje žene. Kmetje so se jih bali.

»Bom že povedala divji ženi, pa vas bo nesla v črno jamo!« je mati večkrat strašila poredno otročad.

Podnevi so se redko prikazale.

Rajna Matjonka je pripravljala kosilo za žanjice. Ko je imela v pletenici že vse nared, da odnese na polje, se pojavi pred njo divja žena. Čudno je bila oblečena, črna v obraz in v laseh je imela vranja peresa.

»Daj nam jesti, lačne smo!«

Gospodinja se prestraši, odloži pletenico in postavi pred njo krožnik juhe. Žena je ne pogleda in prične jesti. Gospodinja se zdi, da žena ni sama, vendar ni poleg nje nobenega drugega v izbi. Ko pogleda na mizo, vidi tam še devet krožnikov. Sliši samo ropotanje žlic. Čudo prečudno! — Matjonka se prestraši. Hoče pobegniti. Tedaj pa žena vstane in reče:

»Hvala ti, Matjonka! Ker si nas lačne nasitila, ti obljubim, da ne bo tvoja domačija nikoli pogorela. Noben ogenj ji ne bo mogel škodovati. Bodi brez skrbi.«

Isti hip izgine. Ko gospodinja pogleda za njo, vidi kar devet žensk, ki so vršale v svoj dom proti jami. Vseeno hoče odnesti zakasnelo kosilo žanjicam na polje. Tedaj začudena zapazi, da so bili vsi lonci v pletenici prazni. Žene so ji bile vse pojedle. Njena gostoljubnost pa je bila kmalu poplačana. Še tisto noč je pričelo biti plat zvona. Hud požar je uničil vso vas. Le Matjonkine hiše se je ogenj izognil. Očuvale so jo divje žene.

DAVORIN RAVLJEN:

TURŠKI AGA JÉ JABOLKA

Živel je v kršni hercegovski deželi silen turški gospodar, aga Mehmed po imenu. Potoval je pogostokrat naokoli in je neki večer prišel k siromašnemu najemniku na deželi. Rodile so tiste jeseni jablane kakor še nikoli. Stopi aga s konja, oblastno krene v hišo in sede prekrižanih nog. Komaj je našel prostora, toliko je bilo v hiši zrelih jabolk. Najemnik je hitel kuhati kavo. Aga, ki je sedel sam in je bil lačen, je začel grizti jabolka. Domači sinček mu prinese kavo in ko vidi turškega gospodarja, da se je

lotil jabolk kakor smrt stare ženi-ce, mu reče:

»Vzemi, le vzemi, naš dobri aga, kolikor te je volja! Imamo jabolk, Bogu bodi hvala, letos na preték. Toliko jim imamo, dobri aga, da jih vsak dan mečemo svinjam.«

Silnemu turškemu agi je padel krhelj zrelega jabolka iz ust. Zabiskale so se mu oči: mar naj turški aga je tisto, kar jedó prašiči? Še tisti večer je silni aga zapustil hišo ubogega najemnika. Bil je jezen, strašno jezen... Ampak ostal je tudi lačen.

KROJAČEK

Zgodilo se je nekoč, da si je Bog v nebesih zaželel sprehoda. Pa je dejal svojim apostolom in nebeškim svetnikom: »Pojdimo na vrt.«

Šli so in v nebesih je ostal samo vratar sv. Peter. Preden je Bog odšel, je še zabičal sv. Petru, naj ne dovoli nobenemu v nebesa, preden se On ne vrne. Sv. Peter je pokimal in sedel za nebeška vrata.

Ni dolgo tako sedel, ko potrka nekdo.

»Kdo pa je?« vpraša sv. Peter. »In kaj bi rad?«

»Ubog, pošten krojaček prosi, da se mu nebeška vrata odpro,« odgovori prav tenek glas.

Sv. Peter pogleda skozi ključavnico in odgovori:

»Aha, pošten pa, pošten! Ljudem si ostanke kradel in se pridušal, da ni ničesar nikoli od blaga ostalo. Ne bo nič. V nebesa ne prideš. Sicer pa tudi ne smem. Gospod Bog mi je prepovedal.«

»Usmilite se me,« prosi krojaček. »Saj nisem ostankov kradel. Sami so z mize padli. Glejte, vse noge sem si ožulil, polne so mehurjev, tako dolgo sem hodil do nebes. Kam naj pa grem? Odprite vrata, odpri-te! Tako bom ponižen in priden, da me nihče še opazil ne bo. Bom angelčkom obleko likal in raztrgane obleke krpal in tebi, sv. Peter, bom novo haljo sešil.«

Sv. Peter se brani in brani, a končno se le usmili ubovega popotnika in odpre vrata.

»No, pa vstopi,« je dejal. »A ostati moraš tu ob vratih, dokler se Bog ne vrne. Potem naj On odloči, če ostaneš ali ne.« Krojaček uboga in sede za vrata. Nekaj časa čepi mirno na stolčku, potem pa se neopaženo splazi v nebesa. Preveč je bil radoveden, kako je v resničnih nebesih. Hodi okrog in hodi in pride do nebeškega prestola. Tam se je vse kar tako bleščalo od zlata in bisserov. Najbolj všeč mu je bil stol, na katerem je navadno Bog sedel. Tako se je svetil, da je kar vid jemalo.

Krojačka je nekaj gnalo in gnalo naprej. In noge so ga kar same nesle navzgor. Še sam ni vedel kdaj in kako — že je sedel na božjem zlatem stolu.

In komaj da je sedel, že se je zgodilo čudo: vse je videl, kaj se na zemlji godi.

In je zagledal svojo krojaško delavnico na zemlji. Za mizo je sedel njegov pomočnik in se pogovarjal z gospo županjo.

»Rajniki krojaček, Bog mu daj večni mir in pokoj,« je ravno govoril pomočnik, »je bil šušmar, ne pa krojač. Take obleke kot bom jaz sešil gospodu županu, take ne bi on

nikoli zmogel. Pa ostanke je kradel in podlogo!»

In še je črnil pomočnik svojega rajnkega gospodarja. To je krojačka strašno razkačilo. Tako ga je razjezilo, da je zgrabil pručico in jo zagnal na zemljo, naravnost na svojo hišo. Pručica je predrila streho in prestrašila pomočnika.

A tudi krojaček se je prestrašil. Pručico je bil zagnal v jezi na zemljo, kako naj jo dobi nazaj? In ker ni vedel kaj in kako bi, je smuknil spet k nebeškim vratom ter sedel na klopco, ko da se od tam sploh ni ganil.

Kmalu nato se je Bog vrnil in sedel na prestol. A ko tako išče z nogami, ne najde pručice, kjer bi si noge odpočil. Skloni glavo, oči mu iščejo na vse strani — a pručice ne zagledajo.

»Kje je moja pručica?« vpraša in pogleda proti nebeškim vratom.

»Ne vem,« odgovori sv. Peter, »jaz je nisem vzel.«

»Ali je prišel medtem kdo k nam?« vpraša dalje Bog.

»Nihče,« odgovori sv. Peter, »razen nekega suhega šivankarja, ki sedi tu za vrati.«

Bog pomigne s prstom in krojaček mora pred prestol.

»Kje je moja pručica?« vpraša gospod Bog in namrši obrvi.

To tako prestraši krojačka, da pade na kolena in precej po pravici pove:

»O, gospod Bog, radovednost me je gnala na Tvoj zlati prestol. Pa sem zagledal svojega pomočnika, ki se je bahal in mene obrekoval. In sem v jezi tvojo pručico zagnal proti njemu.«

»Ti si mi pravi!« odgovori Bog. »Kako bi bilo v nebesih, ako bi bil jaz hotel tebe istotako kaznovati, kadar koli si se v življenju bahal in druge ljudi obrekoval. Zmetal bi bil vate že vse pručke iz ne-

bes in vse stole in vse, kar se da premakniti. Kar pojdi iz nebes, zate niso, ki vidiš grehe svojega bližnjega, lastnih pa ne vidiš!«

In krojaček je moral takoj zapustiti nebesa.

DAVORIN RAVLJENI

SKOPUH

Živel je v hercegovskem selu Turčin. Skopuh, da ni bilo enakega sedem ur hodá naokoli. Pobožen pa je bil, to pa. Krene zvečer v turško molilnico, da opravi večerno molitev. Na poti se domisli, da je pozabil reči ženi, naj ne utrinja venomer sveče. Imela je namreč žena navado, da je s prstoma poprijemala goreči stenj, na kar se je sveča še bolj razgorela. Tega se je

domislil Turčin in se je sredi poti obrnil in se vrnil domov.

»Ne utrinjaj mi sveče!« je rekel ženi.

»Da te Bog ne ošine po pameti!« se je razhudila žena. »Več si izrabil podplatov, kakor bi izgorela sveča!«

»E, vem to, žena, vem, da bi jih ogulil. Toda domislil sem se tudi tega in glej — nosim obutev pod pazduho.«

MUCA MACA

IV.

KO GRE ZDOMA STARA MATI,
 MUCKE SE ZAČNO IGRATI:
 SKRIVAJO SE IN LOVIJO,
 SKAČEJO, VSE VPREK KRIČIJO.
 STARI MAČEK, KI STANUJE
 TIK POD NJIMI, SE HUDUJE,
 S PALICO NAVZGOR PRITEČE,
 JEZNO MALIM MUCKAM REČE:
 »ZDAJ JE MENI DOSTI ŠALE!
 MIŠI VSE STE MI PREGNALE!«
 UHLJE PIKICI NAVIJE,
 DRUGE S PALICO NABIJE.
 SREDI JOKA IN KRIČANJA,
 PRIDE MACA S POTOVANJA.
 SOSED MAČEK JI RAZKRIJE
 VSE NORČIJE, HUDOBIJE
 MALIH SESTRIC SLADKOSNEDNIH,
 NAGAJIVIH IN POREDNIH.
 ZDAJ JIH MAMA ZA USESA;
 KO JE DOSTI TEGA PLESA,
 V KROGU MUCKE RAZPOSTAVI,
 ZBRANI DRUŽBI TOLE PRAVI:
 »VSE STE ŽE DOVOLJ VELIKE
 RAZEN MLAJSE, MALE PIKE,

DA SE DELA NAUČITE,
HRANE SEBI PRESKRBITE!
MUCKE SO JO POLJUBILE,
PRIDNOST MAMI OBLJUBILE.

TONE GASPARI:

KAKO JE DEČKO MODRASE LOVIL

O psih imamo mnogo knjig. Največji junaki so bernardinci in volčjaki. Dečko pa je bil le jazbečar. Majhna, neznatna živalca, toda prikupljiva in prijazna, kar se da. Nenavadno uren in okreten je bil. Dečko je bil pač tak psiček, kakršnega si človek želi. Nikjer ga nisi videl. Pa je udarila peta ob kamen: od Botegarjevih kdo se je kam nameril. Od nekod se je vzel Dečko in te vljudno pospremil nekaj korakov pred teboj kamor koli. Repek je nesel nekoliko postrani in resno je tekačil ob desni. Kakih petdeset korakov je vsakokrat postal in se ozri, da je počakal. Potem je nadaljeval svoje drobicanje. Nožic mu skoraj ni bilo videti, le dolgo zleknjeno telesce in velike uhlje. To jo je pobiralo po poti pred teboj. Vendar si bil vpricho te nepomembne rjave postavitve varren, kakor bi te spremljal ris.

Tako je bilo tudi tisti dan, ko sva šla s stricem prvič v vinograd. V ponedeljek se je vreme čudno skisalo, popoldne se je zalovila okrog štanjela nevihta, ki je brez škode osnažila

ozračje. V torek smo sicer nekoliko lažje dihali, vendar je tudi tisti dan soparica udarjala iz kamnov in osušene trave. V vinograd je bilo dobre pol ure hoda. Mimo Kobdilja sva s stricem zavila na levo ter se vzbela preko borovja na rob. Poslednja vrsta borovcev je dala le toliko sence, da sva s stricem tam malo postala. Tudi v senci ni odnehalo. Tiščalo nas je in žežalo.

Dečko se je zleknil ob mojih nogah. Dihal je kot parni stroj, zakaj tudi njega je kuhalo; od iztegnjenega jezika mu je kar kapljalo. Stric se pa za vso to vročino ni zmenil dosti. Pokazal je tja čez dve poseki: »Tamle je Grozdnik. Vidiš na vrhu češnjo? Največje drevo? No, od tam pa vse doli. Pred dvema letoma sem ga kupil od Nabergoja. Že od nekdaj je najboljše vino v Grozdniku, ker se ves dan brajde obračajo za soncem. Dobro kupce imam vsako leto, hvala Bogu!« Pokril je spet slamnik, Dečko je skočil. Stopila sva na levo in nato po slabem kolovozu med ogradami dalje.

»Samo preveč golazni je v Grozdniku,« je spotoma še zamrmral. Od bližnjega boršta je odmevalo cvrčanje škržatov, da so mi bila ušesa polna. Rumeni kobilarji so se spreletavali preko ograd, kot bi nama kazali pot. Za tako rumeno liso, ki se je pa tehtala nizko na veji, je skočil Dečko kar tako, potem pa odskakal za ovinek, da ga ni sva več videla.

Stric je molče in enakomerno hodil in varno prebiral stopinje.

V pogovor sva hotela s stricem, ko se je oglasilo pred nama Dečkovo lajanje. Pa ni lajal kot navadno, prav drl se je po pasje. Lajež, ki ga nisem še nikoli čul. Stric me je počakal in prijel za ramo: »Zdaj boš nekaj videl. Tiho in počasi stopiva!«

Po kamnih sva prestopila ogrado in ob robu prišla nad vinograd. Tam je bila tista češnja. Stric je bil že ob deblu. Z glavo je namignil meni ter nato tja doli: »Ti imaš boljše oči! Z modrasom se dajeta, kajne!«

Res, nekaj posebnega sem videl! Kakih dvajset korakov pod nama je Dečko odskakoval kakor žoga sem in tja, bolj okrogel kot dolg. V njegovem neprestanem laježu je bilo polno jeze in poguma. Tudi po pol metra visoko je odskakoval: levo, desno, naprej, nazaj. Potem je nenadoma bliskovito zagrabil, stresel, spustil — in spet isti lajež in isti skoki. Modrasa nisem mogel ugledati, vendar sem toliko videl, da se je včasih, kadar je Dečko prav posebno odskočil, nekaj kakor kos šibe poglalo v zrak.

Stric je meni kimal in se smehljajal. »No? Si videl?« je tiho dejal. »Ga bo, ga bo! Malo še počakajva!« Zazdela se mi je kakor v pravljici, ko deček seka zmaju glave. Tu je resnica! Vsako leto je pri okopavanju v Grozdniku, kakor mi je potem pravil stric, koga usekalo. Večkrat niti žganje niti izžgana rana nista več pomagala. Pičil je v levo roko Tomajevo botro posebno velik modras. Prepozno so poiskali zdravnika. Drugo jutro je umrla v bolnici. Kdaj je Dečko začel s tem nena-

vadnim lovom, se niti stric ni dobro spominjal. Mrcvaril je v Grozdniku modrase že četrto leto.

Kakor bi se nič ne zgodilo, je Dečko tam spodaj spet legel. Stric je vedel. Spustila sva se do njega. Z vso silo si je upehana živalca oblizovala desno tačko in jo grizla in niti zmenila se ni za naju. S celim jezikom je pritiskala nenehoma po tački. Zadovoljno je zraven godla. »Aha,« se je k psičku sklonil stric, »v nogo ga je!« Pogladi bil psa po glavi: »Priden, Dečko!« Jaz sem ogledoval strupenca. Ob zadnji vrsti brajd je ležal modras iztegnjen kakor kos razcefrane vrvi na ploščatem kosu laporja. Obrnil sem ga z nogo. Najhuje ga je Dečko zdelal na tilniku, pokvečena glava, kjer se ni rožiček več poznal, je bila ob razcepu ustnic krvavkasta. Bil je samo kakega pol metra dolg, toda debelejši od najmočnejšega moškega palca. Kratki rep je bil kakor pritisnjen k telesu. Stric ga je s palico popolnoma iztegnil. »Falot!« je stric iztisnil jezno izmed zob. »Dobro, da ga je zagledal. Je kot bi ga z ilovko namazal.« Meni je šlo na smeh, ko je stric modrasa s falotom nagnal. Bil je zares ves take barve kot lapor, le po hrbtu se je poznala komaj vidno temnordečkasta žaga.

Dečko se je medtem že vzdignil. Poskočil je okrog naju. Dotaknil se je še enkrat z gobcem svojega sovražnika. Potem je zaprhal in zakihal, kakor bi se pravkar močno prehladil. Pa je to delal menda od veselja. Iztegnil se je nato po stričevi nogi, se oprl ob koleno ter se priliznil kot otrok, ki je kaj dobrega napravil. Videl sem, da je čakal pohvale. Namesto strica sem ga jaz prijel za glavico z obema rokama: »Lepó, Dečko! Rad te imam! Junak si!«

Dva dni pred odhodom iz štanjela — bil je petek v avgustu — se nas je odpravilo več v Grozdnik. Bili smo že konec vasi na poti proti Kobdilju, ko sem se zavedel, da ni Dečka z na-

mi. Brez Dečka mi je bilo dolgčas! Klical sem, žvižgal. Končno se je, menda nič kaj rad, le prizibal iz gostilne. Oblizoval se je še, kar je bil znak, da se je tam gostil s kostjo. Še danes mi je žal, da sem ga takrat zvalil s seboj.

V vinogradu smo za hip posedli pod češnjo v senco. Nikomur se ni mnogo ljubilo, meni najmanj. Tako smo tiho ždeli in se oddihavali. Dečko pa je seveda že stikal po vinogradu. Kljub svoji starosti je bil neugnan. Ko se je nenadoma oglasila tista žolčna pasja muzika, ki je pela neki izmed strupenih mrcin predsmrtnico, ni nihče vstal. Stric je ležal iztegnjen in oprt na desni komolec ter je zamahnil s slamnikom v levici: »Poslušaj! Natančno bomo vedeli, kdaj bo najhujše!«

Celo Tončko, mojo osemnajstletno sestrično, je vzdignilo bolj iz navade. Ni pa menda dobro stopila na noge, ker jo je zaneslo navzdol, da je tako sprožila pred seboj nekaj kamenja. Trenutek nato je lajanje prenehalo. Mimo nas je pribežal Dečko tako tuleč in cvileč, kakor bi ga kdo obstrelil. S stricem naju je vrglo pokonci, kakor bi ležala na vzmeteh: »Dečko! Dečko!« Tekla sva do kolovoza. Psa ni bilo več. Njegovo neprestano cviljenje je izdajalo, da jo pobira domov. Kaj se je zgodilo? Stric je bistro razgledal vse. Zmajal je z glavo: »Ta

štorkljasta Tončka! Modras ga je. Psa je zmotila s kamenjem!« Potem se je domislil: »Se bo že zlizal!« Tako smo se potolažili.

Proti večeru, ko sva se, tiho in samotno vračala s stricem domov, je nekaj naju zvleklo in zavila sva skozi Botegarjevo ograjo pod štanjelom. Tam naju je vodila pot čez železniški tir ob predoru. »Dečko!« sem nenadoma osuplo vzkliknil. V hladni senci predora je ležal ubožec z glavo naslonjen na tračnico, kakor samomorilec. Glava mu je bila že tako zatekla, da so se oči komaj videle. Stric je počepnil ob njem in ga tiho kakor za slovo poklical. Tedaj je živalca menda poslednjič s težavo odprla oči. Tudi rep se je še zganil, samo zganil. Oči so bile zalite kakor od motnih solz. Telesce, ki ga skoraj ni bilo napram veliki glavi videti, se je stresalo.

Stric je molčal in gledal. Potem je le spregovoril bolj sam sebi: »V glavo ga je! Ja, v glavo! Se ni mogel, ubožec, izlizati!« Prijel ga je za vrat. Ko ga je vzdignil, je res Dečko obvisel iztegnjen, negiben. »Da ga ne bo lisica požrla!« je pristavil. »Ne zasluži tega! Na gmajni ga bom zakopal!«

V nedeljo sem se res odpeljal. Na vlaku sem mislil samo na to: »Kaj hočem v štanjelu brez Dečka!«

Pastuškin:

NAJLEPŠI MESEC

*Gruden zadnji je po soncu,
prvi pa glede darov;
na začetku in na koncu
jih je poln koš njegov.*

*Kadar mesec se začenja,
z njim primaha jo Miklavž;
ljubi ga otroška srenja,
cmeri se le kak grdavš.*

*A ko mesec ta odhaja,
pride Jezušček z nebes
in z dobrotami iz raja
svet obsuje čez in čez.*

*Če bi po spremembi čudni
v koledarju nekaj let
se vrstili sami grudni —
to bi ukal mladi svet.*

KAKO JE KURENT DOBIL ČUDEŽNE GOSLI

Ilustriral Franc Godec

Kurent je tekel po Skopuhovem hribu navzdol. Vesel je bil in lahko mu je bilo pri srcu. Sonce je posijalo izza gora in mu sproti sušilo rosne noge. Po drevju so pele ptice in Kurent jim je požvižgaval nazaj. V dolini nad polji pa so žvrgoleli škrjanci.

»Prelep je ta svet,« se je ustavil Kurent. »Vse križem ga bom prebrodil, vse bom spoznal.« Potegnil je piščalko iz suknjiča in zapiskal pesem o soncu in škrjancu. Tako je je prišel do studenca pod hribom, kjer so se križale poti. »Ta vodi na desno v Lačno vas in ta na levo po svetu naprej,« je Kurent ugotovil. »Malo posedim, vode se napijem, zdaj se mi nikamor ne mudi.« Napil se je bistre studenčnice, si zvil pod glavo suknjič, ki mu je bil že ves preozek in prekratek, in legel v travo. Preko modrega neba se je počasi premikal svetel oblak.

Kurent je mislil na sedem let svojega pastirjevanja, pa se ni mogel

domisliti, čemu je Skopuh vedno čemereren, zakaj se stara kuharica vedno čemerno drži. Premišljal je, kako da so posli tako radi renčali drug na drugega in mar bi zoprni Skopuhov sluga z imenom Judež ne mogel biti prijaznejši in manj potuhnjen. »Hej, koliko lepše bi bilo živeti med njimi! Zjutraj bi vstali z veseljem, med delom bi peli, če bi moral že kdo rentaćiti, pa naj. Le bolj poredko in nikar tako, da bi druge žalil!« Pa ni mogel Kurent do kraja domisliti, zakaj ni lepše na tem koščku sveta, ki ga on pozna. »Tako kot je, ni v redu. Skopuh ima grad in cekine, gozdove, vinograde, polja in travnike. Njegova služinčad pa je večkrat lačna kot sita in ničesar nimajo za starost. Ko bom večji, bom vse to laže premislil. Premlad sem še in ne vem,« se je potolažil Kurent.

Na cesti, ki je peljala v svet, so se oglasili trudni, počasni koraki. Proti Kurentu je spel siv starec z dolgo belo brado. Na grčavo palico se je opiral, k sebi pa je varno privijal zelen zavoj.

»Dober dan,« je veselo pozdravil Kurent in vprašal, »ali ne bi malo prisedli?« Dvignil se je in pomagal starčku, da je sedel na rob, odložil palico, zavoj in široki klobuk, da je sonce obsvetilo srebrno, drgetajočo glavo. »Naglušen sem malo,«

je pojasnil, »in miloščine prosim po svetu, zdaj ko sem star, osamel in smrti blizu.« Kurenta je zbolelo v srcu. V hlačnem žepu je poiskal tri svetle belice in jih stisnil starcu v tresočo se dlan. Zraven si je mislil: »Jaz bom znal živeti brez denarja, zdrave roke imam in noge. Starec nadložni pa si ne more kaj več prislužiti.« Glasno je povedal: »To je moja sedemletna pastirska plača. Naj vam bo v zdravje in prid!« Starček je gledal Kurentov nasmejani, odkriti obraz in vesele oči, gledal je piščalke v travi in videl, s kakšno ljubeznijo jih je gladila Kurentova roka. Povpraševal ga je in Kurent mu je povedal o Skopuhu, o svoji službi, o piščalkah in pesmih in o svoji nameri, da bo šel po svetu. »Rad bi videl srečne in vesele vse ljudi,« je zaključil, »pa še ne vem, kako bi se dalo to urediti.«

Starcu so se zaiskrile že skoraj ugasle črne oči, prijel je zeleno vrečko, jo razvezal in izvlekel iz nje lepe gosli z belim lokom ter jih podal Kurentu.

»Ti meni svojo sedemletno pastirsko plačo za vbogajme, jaz tebi svojo življenjsko spremljevalko. Te gosli so čudežne ciganske gosli, jaz sem jih po svojem očetu ciganu podedoval in on po svojem, ta pa tudi nemara po svojem. Prečudežno bitje so, a le malokdo zmore zbuditi čudež v njih. Kdor pa to zmore, uteši z njihovo pesmijo vsako žalost v človeških srcih in radost zbudi. Kdor čuje njihovo pesem, se mu noga ubira k plesu in srce k smehu. Vzemij jih, ti si pravi! Tvoje naj bodo odslej!«

Kurent se je krepko vščipnil v stegno in še enkrat in še enkrat. »Nemara se mi le sanja,« se je preplašil in ves zardel. Starček mu je ponujal gosli. »Žive gosli,« je vedel

Kurent in vzdihnil, »čudežne gosli zame.« Od sreče so se mu ulile solze po strunah in drhteče, radostno je zapelo iz njih. »Čudežne gosli imam,« je vriskal Kurent in se je še vedno malo bal, da se bo zbudil v Skopuhovem hlevu. Ni vedel, kako naj se starčku ciganu zahvali. Stisnil mu je roko in stari cigan je vedel, da je pravemu zaupal svoj zaklad. Tiho se mu je nasmešnil in mu pokazal z roko po cesti v svet, češ: »Tod je zdaj tvoja pot, jaz sem svojo zaključil.«

Poslovala sta se cigan in Kurent. Kurent je privil gosli pod brado in krenil proti Lačni vasi. V ples se mu je ubiral korak, vabila ga je lastna pesem, ki je v vročem ritmu plaval nad travniki in polji, se lovila ob gozdu in vračala h Kurentu. »To je kakor čudež, ki se bojda včasih zgodi,« je mislil srečni Kurent. »Vse žalostne bodo razveselile moje gosli, bolne ozdravile; kdor bo poslušal njihovo pesem, mu bodo noge same hitele v ples.«

Na ovinku se je obrnil, da bi s klobukom zamahnil starcu ob studencu, pa ga ni videl več. »Kam li je izginil?« je pomislil Kurent in še trdneje stisnil k sebi čudežne gosli.

SREČKA

Ilustriral Niko Pirnat

Visoko v hribih v tesnem zaslonu stoji Adamovčeva bajta, kjer se peha za trdi kruh Adamovec, in čim bolj se ubija, tem bolj ga davijo skrbi, kako bi nasitil petero otrok.

Tonček je star dvanajst let, Janez deset, Micka osem, Jaka štiri, Jernač pa komaj dve.

»Mama, saj ne bo vojne?« je Tonček pobaral mater. Slišal je o vojni; že misel sama ga je mešala, kaj bi brez očeta, če bi bila vojna.

»Kdo ti je pa to pravil, da bi bila vojna?« se je delala mati radovedno, ne bi se bila rada izdala, da jo misel na vojno grize in gloda noči in dneve.

»Osojnikov Blaž! V Loki je zvedel, da bo tudi naš oče moral na vojno.« Tončku so se orosile oči in tudi mati se ni mogla premagati, z rokavom se je obrisala in se obrnila v kot.

»Nič ne bo vojne, pri nas že ne!« je jokavo izjecljala, da ji Tonček ni mogel verjeti. Zdaj so se mu zdele Blažetove besede še bolj resnične.

»Vojna bo!« mu je odslej šumelo po ušesih in ga stresalo v duši.

»Vojna bo!« je razodel Janezu in Micki, in vsi trije so jokali. Jaka pa je debelo zijal; kaj naj bi bila vojna, mu je bilo tuje, zdelo se mu pa je, da mora biti to nekaj strašnega že zato, ker Tonček in Janez in Micka jokajo, kadar se pogovarjajo o vojni.

Zima se je bližala in mati in oče sta vidno hujšala.

»Krompirja še za dva meseca ni,« je zajokala mati, oče pa je molčal.

»Komaj dvakrat za sok je moke,« je zastokala.

»Kako bo koza prezimila?« je zavzdihnila.

»Saj bo vojna!« je kriknil Jaka in prepadeno gledal v očeta in mater.

Oče in mati sta se spogledala in obema je bilo tako hudo, da nista več spregovorila.

»Tonček!« ga je oče poklical čez dolgo časa.

»Kaj?« je zategnil in pritekel.

»V Loko bi šel po turščne moke!«

»Bom!«

Oče je pripravljajl denar, štel in štel, vendar ni mogel naštetiti toliko, da bi zmoglo pet kil moke, Tonček se je pa obuval v trde, iz svinjskega usnja delane čevlje.

»Štiri kile in pol!« je ukazal mehko; zasmilili so se mu črvički, ker bodo morali še bolj stradati kot stradajo. »Do večera boš lahko doma,« je še dodal in mu izročil denar. Tonček ga je

zavozljal v ruto in se spustil po klan-
cu proti Loki.

»Le zakaj ga dirjaškaš tako daleč
za te bore štiri kile,« je pokregala
očeta mati, kajti Tonček se ji je smi-
lil in čevlji ga bodo ožulili. Premočeni
so bili zadnjič in sedaj so trdi kot bi
bili iz pločevine. Očetu ni bilo prijet-
no, čelo se mu je skremžilo in tudi
njemu se je zasmilil Tonček.

»Kaj hočeš, nisem mogel drugače!«
se je opravičil in se umaknil pred hi-
šo, tam popravil skladovnico drv in
pobral opornike pri slivi ter jih spravi-
l pod streho.

»Kmalu bo v Loki!« je pomislil in
ni si znal razlagati, zakaj da venomer
misli na Tončka, saj je pot v Loko
čisto navadna in za Tončka šala. Sto
in stokrat jo je že premeril.

Tudi mati je mislila na Tončka, pa
tudi nič vedela, zakaj. »Da bi se mu
kaj ne pripetilo!« jo je zaskrbelo.

Tonček jo je kar hitro cvrl. »Jo
bom pa potem navkreber bolj počasi
kresal!« si je dajal duška.

Zavil je v grapo in ob zeleni tratini
pod izmaličeno bukvo se je odpočil in
se pri studenčku odžejal.

»Kaj pa to?« ga je osupnilo. Iz
listja, ki ga je navrtinčil veter in ga
nametal tudi v studenček, je gledalo
nekaj usnju podobnega in ko je po-
bral, sam sebi ni mogel verjeti. Našel
je vendar denarnico. Kar upal si ni
pogledati vanjo. »Pogledati smeš!« mu
je nekaj reklo. Strahoma je odprl de-
narnico, v njej so bila pisma, razni
drugi papirji, drugače pa sam denar
— denar — denar — Toliko
ga Tonček še ni videl.

»Le čigav je?« ga je mučilo.

»Preberi vendar, saj so pisma no-
tri!« se je domislil, prebral naslove
na pismih, povsod je stalo: Tomaž
Potočnjak, trgovec z lesom.

Tomaža Potočnjaka je Tonček po-
znaval, saj ga ni le enkrat videl, ko je
pri hribovcih nakupoval les.

»Tako mu nesem listnico!« je skle-
nil in stiskal tuji zaklad v žepu.

V Loki je bilo na trgu vse prazno,
saj je že mrzaz pritiskal. Brez ovinkov
je zavil v Potočnjakovo hišo, ki se je
zdela Tončku kot graščina.

»Gospoda bi rad!« je poprosil delav-
ca na dvorišču.

»Fant, danes pa ne draži gospoda,
nataknjen je kot osa. Ne vem, kaj mu
je,« mu je pojasnil hlapec.

»Imam nekaj zanj. Nič ne bo hud!«
mu je ugovarjal Tonček in pogumno
stopil v hišo.

»Kaj bi rad, fante? A? Danes nič!«
je zarentačil Potočnjak.

»Gospod, tole je vaše!« je vztrepetal
Tonček, kar ustrašil se je strogega
gospoda. Ko pa je ta zagledal svojo
listnico, je obraz čisto spremenil.

»Fant, nič mi ne zameri. Kar sedi!«
je odgovoril Tončka tako prijazno, da
je pozabil na ruto in na denar za
turščno moko. Gospod je pozvonil in
debelušna ženska je takoj priletela.

»Želite?«

»Temu fantu prinesi sira in salame,
pa malinovca ne pozabi. Nareži kr-
ščansko!« ji je ukazal in ona je šla.

Gospod je preštel denar, pregledal
listnico, jo položil na mizo in prisedel.

»No, fant, kje si pa to našel?«

»Iz listja je gledalo tam pri stu-
denčku v grapi. Pa sem pobral in po-
gledal in sem videl vaše ime in sem
vam prinesel,« je jecel v zadregi
Tonček in zrl v gospoda, ki se mu je
zdel čisto drugačen.

»Vraga, na tisti studenček bi se pa ne bil spomnil, nak!« je zamomljal gospod in potrepljal Tončka.

»Fant, pošten pa si!« Tonček bi bil od veselja zavriskal, ker ga je gospod pohvalil, če bi ga ne bilo sram.

»Na, sedaj se pa okrepčaj! Kar vse pomlati, nič naj te ne bo sram. Čigav pa si?« in predenj je postavil velik krožnik salame in sira, kruha in posebej še steklenico malinovca.

»Adamovčev, gospod!« je zategnil šele čez čas, preveč je bil zavzet.

»Iz tiste bajte v rebri?«

»Da!«

»Hm! Ali tvoj oče sedaj kaj dela?«

»Sedaj nič, ker ne dobi!« je žalostno izkolcal Tonček.

»Kar k meni naj pride, takoj mu dam delo, tako mu povej!« je mirno in počasi naročil gospod.

»Tu imaš pa še dve srečki od teh deset srečk, morda imaš srečo in zadeneš. Poskusi. Ali veš, kje je posojilnica?« Tonček je bil iz sebe.

»Vem!« je izjecal.

»No, poglej, tu so številke. Februarja meseca pa pojdi pogledat v posojilnico in tam ti bodo povedali, če si kaj zadel. Ali si razumel?«

»Sem!« je izgoltal Tonček in še zahvaliti se je pozabil.

»Tako,« je potrepljal Tončka gospod po rami, »zdaj mi pa še povej, po kaj si prišel v mesto?«

»Po štiri in pol kile turščne moke.«

»Dobro, dobro! Kar z menoj!« mu je ukazal gospod, si oblekel suknjo in položil roko Tončku na ramo. Tonček nič ni vedel, kam ga bo peljal, skrbelo pa ga je, če bo mogel do večera domov.

»Tule noter stopiva!« in potisnil ga je v trgovino, v kateri hribovci niso kupovali. Rekli so, da je za gospodo.

»Ali bi nesel deset kil?«

»Bi!« se je začudil Tonček.

»Dajte mu sladkorja, kave, riža, makaronov, masti, vsega deset kil, to plačam posebej. Fantu pa posodite na mojo odgovornost nahrbtnik!« je ukazoval gospod. »Veste, moje denarnico je našel, denar bi že pogrešal, ampak dokumenti so bili v njej, ki bi mi jih živa duša ne mogla nadomestiti, če bi bil ta fant nepošten in bi denar spravil, ostalo pa sežgal. Tako, sedaj pa kar oprtaj, kot sem ti rekel, zaenkrat toliko; ampak ne pozabi na srečki. Tule imaš pa listek, da je tu v trgovini še nekoliko blaga za vas, pa naj oče potem izbere, kar hoče. Tako, fant, priden bodi. Oče naj pa kar v ponedeljek pride, bo takoj začel. Zbogom!« Tončku je dal roko in ga še enkrat prav prijazno potrepljal po rami.

»Oglasi se kaj!« mu je še naročil med vrati, potem pa odšel skozi vrata po svojih opravkih.

Deset kil je Tonček nosil na hrbtu, pa nič ni čutil; sunkoma se je zaga-

njal v hrib in ko je prisopihal domov, je vse teklo z njega.

»Kaj ti pa je?« je zavekala mati.

»Kakšen pa si? Ali te je kdo podil?« je silil vanj oče, Tonček pa ni mogel do besede. Snel je nahrbtnik in razpostavljaj po klopi robo. Mrak je že bil in luči še niso prižgali.

»Za božjo voljo, kje si pa dobil vse to?« se je zavzela mati, ko je videla toliko blaga. In šele sedaj, ko je prišel do sape, je jel pripovedovati svojo zgodbo od kraja do konca. In pripovedovati je moral znova in znova in oče in mati in otroci so jokali. Micka pa je med jokom neznansko veselo kriknila: »Sedaj pa ne bo vojne!«

Februarja meseca je Tonček storil, kot mu je gospod Potočnjak naročil. Stopil je v posojilnico, bil pa je boječ, da niti vprašati ni upal.

»Kaj bi rad, fantek, kaj?« ga je ogovoril gospod za steklom.

»Če sem kaj zadel?« in je molil obe srečki, da je uradnik takoj lahko prebral številki.

»Kje si pa dobil srečki?«

»Gospod Potočnjak mi ju je dal.«

»A, ti si tisti fant, ki je njegovo listnico našel.« In uradnik je šel, ne-

kaj brskal, spet prišel pogledat številko in še enkrat v tiste papirje.

»Fant, srečo imaš! Petdeset tisoč si zadel!« je stopil k Tončku, ki je kar medlel od sreče in vrtoglavice.

In zdaj so popravili bajto, kupili kravo, od Osojnika pa kos planine, da je sena dovolj tudi za zimo.

SVETI MIKLAVŽ IN HUDOBEC

Po ljudski pesmi — Ilustriral O. Gaspari

SVETI JE IZ SKOČIL, SI

IN V MRZLI OMOČIL. OSTRO JE NA

 ZADEL IN V SI TESAT JE

ŠEL, DA PO SE BO VOZIL.

PA PRIBUČI IZ SAMEGA .

TAKO GOVORI: „ , TA BO ZA DVA.

ŠE V VZEMI! BOM

POREDNE V DAJAL, V ČRNI JIH PELJAL.“

 SI GLADI IN DE: „V VZAMEM

TE, , A RECI: „ JE NAŠI!“

REČE: „ JE NAŠ!“

UKAŽE: „ ,

RECI: ČEŠČENA SI .“

PRAVI: „**H**OLADRIJA, Z

SE BOVA PO

VOZILA.“

ZAVPIJE: „

RECI: **A**MENI!“

PA SE ZAREŽI: „

DAJ POD

!“

ZDAJ ZGRABI

ZA

IN GA VRŽE ČEZ

V GLOBOKO

LISICA IN ZAJEC

Lisica: Moj preljubi zajček, dober dan!
Kam tako mudi se tebi, kam?

Zajec: K mami moji meni se mudi,
ona danes rojstni dan slavi,
pa me na obed je povabila.

Lisica: No, pa prav lepo mi jo pozdravil
Joj, saj res — sem skoraj pozabila:
tvojo mamo sem pojedla davi.

OTOK — BISER CERKNIŠKEGA JEZERA

Prav na jugozapadu naše ožje domovine se razteza Notranjska, kjer se pričinja apnenčasti, kraški svet. Tu je narava ustvarila med višjimi in nižjimi hribi znano presihajoče Cerkniško jezero. V ozadju jezera se dviga iznad vodne gladine neznaten otok, na katerem stoji že nad 100 let stara vasica Otok.

Kdor hoče videti Cerkniško jezero, se mora peljati z vlakom do Rakeka, nato z avtobusom do Cerknice. Cerknica je znamenita zaradi svoje zgodovine. Že 400 let stoji ta kraj. Tu so si krvoločni Turki razbijali trde butice ob močnem zidovju okoli obsežne cerkve z visokim stolpom. Še danes si lahko ogledaš dobro ohranjen tabor. Po polurni hoji iz Cerknice prideš v vas Dolenje jezero. Pozdravijo te prav čedne kmetiške hiše in prijazni ljudje. Od tu je cesta slabša. To je bolj kolovozna pot, ki služi le za prevažanje lesa iz bogatih gozdov bukovja, jelovine, smrek. Ti gozdovi krasijo preko 1500 m visoko hribovje Javornika, ki se vleče onstran ob obali Cerkniškega jezera. Pred seboj zagledaš nemirno vodno gladino. Neprestani vetrovi, ki pihajo od različnih strani, povzročajo majhne valove na jezeru. Stopiš na nasip iz kamena. Domačini iz Dolenjega jezera so napravili tod nasip. Tu je namreč jezero

najožje. Morda 1 km široko. Tako so premostili ta del jezera, kar ima velik gospodarski pomen. Nekdaj so morali ljudje prevažati ves les s čolni, kar je seveda mnogo težavnejše in bolj nevarno kot pa prevažanje lesa z vozom in vprežno živino.

Jezero postaja vedno globlje. Nekako v sredini nasipa je postavljen lesen most. Pod njim se pretaka voda iz enega dela jezera v drugi del. Temnozelena je barva vode, ki ji ne vidiš do dna. Neprestano se tvorijo vodni vrtinci. Voda se grozeče meša in teče počasi dalje. Še nekaj sto korakov in si prekoračil po nasipu jezero mimo otoka »Goričica«. Hoda je še pol ure. Tik ob jezeru in ob polotoku Otočcu vodi kolovozna pot. Tu se odpre širina jezera. V zraku zapaziš z veliko brzino leteče ptice z dolgim vratom. To so divje rabe, ki jih je na tisoče. Polagoma se spuščajo navzdol in izginejo v rjavorumeni trščici, ki štrli iznad gladine jezera. Nato zaslišiš glasen račji pomenek, ki ga seveda ne razumeš. Kmalu stopiš izza ovinka polotoka. Obstaneš pred otokom. Toda pot je prenehala. Med otokom in polotokom je mali preliv »Vrata«, ki je širok okoli 100 m. Na oni strani ob otoku zagledaš čoln. Glasno zakličeš: »Čoln!« — Slišali so te. Nekdo stopi v prevozno sredstvo. Odrine ga z veslom ter se ti

približa. Tik pred teboj trči ob obalo. Pozdraviš in stopiš v čoln, ki vaju prepelje. Stopiš na strmo in skalnato obrežje otoka ter se dvigneš po strmi poti navzgor. Pred teboj leži vasica Otok v zatišju jelkovega gozdiča s cerkvico sv. Primoža, ki varuje Otočane najhujšega. Čeravno so skoraj odrezani od sveta, vendar živijo ti otočani življenje, prepleteno z mnogimi zanimivostmi. Vsak Otočan ti zna marsikaj zanimivega pripovedovati s posebnim zvencečim narečjem iz svojega kraja. Strmel boš in se čudil, da more biti resnično tako. Daleč naokoli so Otočani znani kot izvrstni čolnarji in splavarji. Čoln je njihovo glavno prevozno sredstvo. V njem se vozijo k maši, prevažajo les in živila. In to samo v dnevih, ko je nastopila voda. Toda kmalu po nekaj dnevih opaziš, da voda nekam izginja. V bližini, kot v oddaljenosti otoka se prikaže na dnu kotline polno jam, ki požirajo vodo. Domači izraz za te požiralne jame je »požerak«. So majhni in veliki, ozki in široki, globoki od 1—10 m. Čisto položno se spustiš po blatu nizdol v požiralnik. Na dnu se pokažejo od vode zglajene skale ter polno večjih, manjših, ozkih in širokih špilj, skozi katere odhaja voda v podzemlje. Imen teh jam je mnogo: »Lovišča«, »Ponikva«, »Skrinja«, »Čezslivnice«, »Kotel«, »Vodonos«, »Rešeto«, »Svinjska jama«, »Karlovica« itd.

»Lovišča« so požiralne jame, ki ne požirajo le vodo, nego tudi domačinom donajajo obilo rib. V teh jamah nalove cele vreče rib od malih klenov do velikih in težkih ščuk. Ko je v višjih delih kotline že zdavnaj izginila voda, je v teh jamah še vedno dovolj vode. Na stotine rib se stiska in premetava po vodi v teh jamah. Od »Ribarskega društva« dobe v takem času domačini dovoljenje, da smejo poloviti te ribe, ki sicer poginejo, ker voda izgine v dveh, treh dneh pod zemljo. Tako se skoraj vsako leto domačini oskrbijo z ribami. Že zgodaj zjutraj hite na »Lovišča« z vrečami ter ribe

kar z rokami mečejo na suho. Použiti vseh rib ne morejo. Ostale ribe lepo očistijo ter jih posuše. Posušene ribe so prav dobre. Pripravijo se na dva načina. Bodisi da jih spečejo na plošči štedilnika ali pa jih skuhamo. V vsakem času ti lahko postrežejo z njimi. Obenem služijo posušene ribe kot zdravilo za svinjske bolezni.

Od ostalih požiralnikov je največji »Karlovica«, prav na koncu 11 km dolgega in 4 km širokega jezera. V njo izginja največja množina vode. Z velikanskim šumenjem pada voda divje peneč se v ogromno votlino ter se nato izgubi po raznih špiljah neznano kam.

Kakor voda iz jezera izgine, tako se tudi nenadoma spet pojavi. Iz tisočerih izvirov, »bruhalnikov«, potokov, bruha voda v jezero. Nekateri »bruhalniki« so jako močni in veliki. Kadar nastopi deževje, zaslišiš globoko pod seboj zamolklo šumenje vode, ki bruha ali močno izvira izpod skal. Kakih 50 m od izvirov se voda združi v globok potok z modrozeleno vodo, ki se vijuga v ostrih ovinkih po sredini jezera. Tam se izteka v globok požiralnik »Ponikvo«. Toda kmalu se jama napolni z vodo, ker je pristisk vode prevelik. Tako se voda polagoma razliva na vse strani.

Ako več tednov ne dežuje, tedaj usahnejo tudi bruhalniki razen enega, katerega voda še vedno izvira kljub največji suši izpod sivih skal, poraslih z mahom. Ta veliki izvir se odlikuje po izborni vodi, ki jo Otočani zelo čislajo. Kot povsod po kraškem svetu

uživajo tudi Otočani deževnico. Iz strehe se izteka deževnica po lesenih žlebovih v zidan vodnjak. Ob času suše jim zmanjka vode. Tako jih reši žeje ta izvir. Tedaj prihajajo ljudje iz oddaljenih vasi po čisto, hladno vodo, ki jo nalivajo z leseno posodo, »lijem«, v posebne sode, »bačve« imenovane. Ta »bačva« je pritrjena na dvoje koles, ki jo živina pelje proti domu.

Po jezeru se lahko voziš s čolnom. Ni to lahek čolniček, temveč je težak. Izdelan je iz močnih desk. Dolžina meri 7—10 m. Na obeh straneh čolna je pripravljena »trta«, t. j. močna zanka, spletena iz leske. V njo vtakneš veslo. Čoln odrineš od brega. Že drsi po vodni gladini. Veslaš le na eni strani. Tako enostransko veslanje ni nič kaj enostavno. V začetku ne spraviš čolna nikamor. Venomer se ti bo sukal. Le dolgomesečna vaja v veslanju te bo toliko izurila, da znaš počasi voditi in potiskati čoln naprej. Začetno veslanje te precej izmuči in pošteno spoti.

Domačini, tudi otroci so spretni veslači. Večkrat se vsedejo v prostoren čoln, zlasti ob nedeljah popoldne, in drsijo veselo naprej. Dva veselo in krepko veslata, tretji pa drži smer. Iz mladih grl se zasliši pesem. Glasovi odmevajo od hribovja ter se sčasoma izgublajo bog ve kje v prostranem lesovju.

Domačini se bavijo po večini z lesom, ki jim daje glavni zaslužek. Od jutra do večera so očetje, mlajši in starejši sinovi, pa tudi hčere v gozdu. Po strmem vznožju hribovja vlačijo z volmi in s konji krelje ali debela. Puščajo jih nato ob obali jezera. Ko so navlekli dovolj kreljev, tedaj zvežejo debela z verigami v splav. Drugi dan porivata dva splavarja splav z dolgimi, močnimi palicami preko širine jezera v пристanišče pri vasi Dolenjem jezeru. Tu prodajo les lesnemu trgovcu.

Da je taka vožnja mnogo počasnejša kot s čolnom, je umevno. Na

zadnji strani splava pritrdijo čoln, s katerim se po kupčiji vrnejo domov. Čestokrat zapiha preko jezera močna burja, zlasti v jesenskem in v zimskem času. Močno razburka vodno gladino. Tedaj je taka vožnja po jezeru nevarna. Silovito skače čoln preko valov. Splavarja sta v nevarnosti, da zalijejo valovi čoln. S trdno in močno roko ga krčevito držita ter ga vodita preko penečega se valovja proti daljnemu Otoku. Mnogo truda in moči izgubita v takem nevarnem položaju. Vsa potna in zbita se končno ustavita. Hitro skočita iz čolna, ki ga trdno privežeta.

Obširen gozd tod v bližini Otoka daje zavetje in skrivališče številni divjačini: srni, srnjaku, jelenu, košuti, jazbecu, lisici, divji mački, kuni zlatiči, dihurju, divjemu prašiču, medvedu, volku. Ko v jesenskem času dozori žir na bukovju, tedaj izpolni vrzel v divjačini tudi godrnjavi polh. Na Otoku živi lovec Lojze, ki je daleč na okoli znan kot izboren lovec. Njega cenijo tudi ljubljanski lovci. Ako prihajajo loviti v te kraje, ga vsakikrat pismeno povabijo na lov. Njegovo sobo krasi malo in veliko rogovje. V gozdu so skrite razne njegove pasti, v katere se vlovijo dragoceni ter tudi ceneni kožuharji. Večkrat izvleče iz nahrbtnika mrtvo kuno zlatico z rumeno liso na vratu. Njen kožuh zelo cenijo. Ta dragoceni kožuh krasi seveda le bogate gospe v mestih.

Poleg kune zlatice prinese domov tudi lisico, dihurja, divjo mačko, jazbeca, katerih kožuhi so mnogo cenejši. Na podstrešju leži polno malih pasti za polhe. V času, ko bogato obrodi žir, postavi Lojze pasti na tako mesto drevja, po katerem se običajno izprehajajo ti šaljivi sivci. Pred štirimi leti je naložil okoli 600 polhov. Kožuške polhov uporabijo za izdelovanje kap »polhovk«. Vsaka taka polhovka, ki je kaj primerno pokrivalo v zimskem času, vsebuje 25—30 kožic. Poleg tega kožuška daje polh izvrstno pečenko.

Ne le Lojze, tudi ostalo prebivalstvo Notranjske ima doma skrite pasti za polhe. Saj so Notranjci znani polharji. Prečitajte znano povest »Jesenska noč med slovenskimi polharji«.

Tudi divja mačka, lisica, jazbec daje prilično okusno meso, ki ga je treba znati dobro pripraviti, sicer ima močan okus po divjačini. Pravijo, da služi meso divje mačke za zdravilo jetičnemu človeku.

Dolgouhcev pa je tod bore malo. Mnogo jih pogine za boleznijo »metlavostjo«. Na pljučih se pojavijo neki majhni mehurčki, ki nastanejo, ako se zajec nasiti z žirom.

Zgodaj zjutraj zapusti Lojze toplo posteljo ter se poda s puško na rami v gozd, ki mu nudi mnogo kratkočasnih prizorov, zdravja in bogat plen. Poleg tega je tudi izvrsten lovec na divje race. Najbolje se lovijo, ako je voda nizka. Tedaj se jim neslišno približa s čolnom. Pomagati mu mora tudi sapa, ki veje skozi trščico ter povzroča šum. Sicer se lahko zgodi, da se vrne praznih rok. Divja rasa ima silno dobro razvito uho in oko. Vsak sumljiv šum jo preplaši. Ko je v dovoljni bližini, si pripravi puško. Race ga zapazijo. Z glasnim šumom svojih peruti se dvignejo. Ali prepozno. Dobro strelčevo oko ne zgreši svoje žrtve. Brezhibno zadene raco. Peruti omahnejo ter rasa pade v vodo.

Krasna je divja rasa, zlasti samec. Polno bleščečih, prelivajočih se žamestih barv krasi to ptico. V repu se pokažejo krivčki, t. j. zavita peresa v

obliki šestice, ki jih fantje kaj radi vtaknejo za klobuk.

Da je Lojze priznan lovec, se mora zahvaliti samo očetu, ki že zdavnaj počiva v grobu. Od rane mladosti je zahajal z očetom v zatišje gozda. V streljanju ga je oče izuril na kaj originalen način. V zrak je vrgel klobuk. Mali Lojze ga je moral pogoditi z lovsko puško. Ako je zgrešil cilj, mu je oče prisolil klobuto, ki ni bila baš prijetna. Dečko se je trudil, da zadene klobuk. S tem se je rešil mnogih klobut ter se istočasno priučil streljanju.

Mnogo veselja nudi jezero otrokom v zimskem času. Čestokrat se zgodi, da nastopi v tem času voda več metrov visoko. Takrat razgrne sneg svoj plašč ter pokrije z njim prostrane gozdove, bližnjo in daljno okolico. Tedaj zapiha sem od vzhoda ostra burja. V času treh noči zamrzne vodna gladina.

Takoj se odpravijo otroci s svojimi »drsalkami« na veselo vožnjo po ledu, gladkem ko zrcalo. Njihove drsalke stanejo malo. Iz deske izžagajo ploščice v obliki čevlja. Spodaj pritrdijo po dve žici od starih dežnikov. Drsalke so gotove. Potrebna je še palica z žebličkom na koncu. Da vidite, kako z naglico drčijo po ledu. S palico med nogami se potiskajo naprej. Človek bi mislil, da je tako drsanje enostavno. Če jih nisi vajen, si kmalu na tleh.

Kakšenkrat pa se voda niža in z njo tudi ledena površina. Močno pokanje se zasliši preko jezera. Led se lomi. To pokanje pride sredi tihe zimske noči še bolj do izraza in je tudi svojevrstna posebnost Cerkniškega jezera.

KAKO JE NASTALO CERKNIŠKO JEZERO

Zelo je že dolgo, odkar je umrl zadnji očanec, ki je vedel povedati pravljico, kako je nastalo Cerkniško jezero.

Rekel je, da so se tam nekoč razprostirala krasna polja, kjer se zdaj širi ravan Cerkniškega jezera. Na sredi je stala vasica, krog in krog pa so se vrstile pisane njive. Ljudje so bili srečni in zadovoljni, bili so tudi dobri in odkritosrčni, poštene in pravični. Noben berač ni odšel od njih praznih rok. Takrat so na Slivnici stanovale Vile in so kaj rade prišle pomagat dobrim ljudem. Hodile so tudi prerokovat novorojenčkom bodočnost. V Veliki Karlovi pa je stanoval sam hudič in kuhal hude ure.

Pa se je nekemu kmetu rodila majhna, drobna punčka. Rojenice so povedale, da bo svetnica. Ko so se vračale na Slivnico, so zapele:

»Oj srečni ljudje
in srečna vasica!
Nocoj se rodila
vam je svetnica.«

To je čul hudič, ki je stal na vходу Velike Karlovice. »Prekletost!« je rekel sam pri sebi, »s poti jo moram spraviti.« In od dne do dne je koval načrte, kako bi zapeljal žrtev.

Ljudje so pazili nanjo kakor na zenico svojega očesa. Svetnica je do-

raščala. Pomagala je bolnikom in revežem, kjer je le mogla. Za kar koli je prosila Boga, jo je uslišal, ker je bila njena molitev sveta in je prihajala prav iz srca.

Hudič ni odnehal. Hodil je v vas in učil ljudi sebičnosti in razvratnega življenja. Nosil jim je žganja in jih zavajal v greh. Ko so se vdali ogabni pijači, jim je razkril svoj namen. Pijani, kakor so bili, so pograbili kole, krampe, motike — in pobili svetnico. Tako strašno so jo razmesarili, da ni ostalo drugega kakor velik krvav madež.

Dobre žene, ki so jim bile prej naklonjene, so se raztogotile nad groznimi zločinci in priklitale nad nje kazni. Hudič se je v besnem vrtincu zasukal in se grohotal, da se je zemlja tresla. Odprli so se studenci in iz jam je vrela voda, da je skoraj pokrila vso ravan. Le mesto, kjer je bila umorjena svetnica, se je počasi dvigalo iznad vode.

Zdaj se imenuje ta kraj otok Goričica. O vasici se je zabrisala vsaka sled. Voda je sicer odtekla skozi jame, ki jih je napravil hudič, ali nesreča pa se ponavlja vsako leto.

Vile so kmalu zapustile Slivnico, hudič pa se še danes grohota iz Velike Karlovice, kadar se pripravlja k hudi uri, da odmeva od Javornika.

GUSTAV SIRNIŠA:

MRAVLJA

Biba leze, bibe ni,
v hrib se ji hudo mudi,
saj je pridna, drobna mravlja
in se nič ne obotavlja!

Biba leze, bibe ni,
živi tovor jo teži,
jajčeca na sonce nosi,
zlate žarke milo prosi:

»V belih jajčkih so mladički,
moji dragi otročički,
v tesne vrečke so zašiti
brez šivanke in brez niti.

Žarki, vi jih poljubite,
vrečice jim razvežite,
da prilezejo na dan,
na to pisano ravan!«

ZAKAJ — ZATO

Zakaj merijo ladje s tonami?

Skoraj ne mine dan, da ne čitamo, kako je bila potopljena kakšna vojna ali trgovska ladja tolikih in tolikih ton. Torej ne toliko m dolga ladja, ampak ladja tolikih ton. To pa ne pomeni, da je bila ladja n. pr. 10.000 ton težka ali da je imela 10.000 ton težak tovor.

Morska tona ni mera za težo, ampak mera za prazen prostor v ladji, kamor lahko vkrcajo tovor. Za eno tono je določen prostor od 2.8 do 3 m³. Ako tedaj čitamo, da je bila potopljena ladja 10.000 ton, pomeni, da je imela ladja okrog 30.000 m³ prostora za tovor. Po množini teh ton plačujejo ladje pristaniške pristojbine in dovoljenje za prehod kanalov. Tako je morala pred vojno plačati vsaka ladja, ki je hotela preplaviti Sueški kanal za vsako tono 7 zlatih frankov pristojbine. Kako je to danes, nam ni znano. Torej: kakor plačujemo mi najemnine po prostorih v našem stanovanju, tako plačujejo in računajo velikost ladje po prostoru v ladji in ne po teži ali dolžini ladje.

Zakaj se bolje oblačimo pozimi?

Toplota je kakor voda: naglo sili v mrzle predmete in jim odda nekoliko svoje toplote, mrzli predmeti se segrejejo. Ako hočemo, da ostane toplota tam, od koder izhaja, moramo preprečiti, da bi odšla. In obleka je iz take snovi, ki ne dovoli, da bi toplota našega telesa odšla drugam.

Ako hočemo tedaj, da bi tople reči ostale tople, hladne pa hladne, tedaj moramo med nje postaviti zapreko, ki ne dovoli ne toploti, ne hladu, da bi odšel drugam. Obleka je taka zapreka. »Gorka« obleka ne dovoljuje toploti našega telesa, da bi odšla v hladni zrak.

Na isti način zadržuje obleka toploto sonca. Slamnik ne dovoljuje sončnim žarkom, da bi palili naše glave.

Sukno zadržuje toploto. Kaj pa, če bi zavili v sukno kos ledu?

Ako zavijemo kos ledu v flanelo, se bo obdržal doglo časa. Čudno je to! Flanela je topla, toda le zadrži tudi hlad v ledu, da se ne topi. Koj bomo to razumeli, ako pomislimo, da ni flanela, ki nam daje toploto, ampak da le ne dovoli toploti našega telesa zbežati kam drugam. Istotako ne dovoli mrazu v ledu, da bi zbežal. Flanela je zapreka, ki ne dovoli ne mrazu v ledu, da bi zbežal, ne toploti zraku, da bi prišla k ledu.

Zakaj so nekatere obleke toplejše od drugih?

Košček flanele in košček platna imata isto toploto, ako sta delj časa v isti sobi. A pozimi vendar raje oblečemo flanelasto srajco kot platneno. Zakaj? Pravimo, da je flanela toplejša od platna. To ni res, flanelasta in platnena srajca sta enako topla, ko ju oblečemo. A volna zadrži toploto in ne dovoli, da bi odšla od tam, kjer je. Volna je slab prevodnik toplote, pravimo. Platno pa ukrade našemu telesu toploto in jo tudi hitro odda naprej. Platno je dober prevodnik toplote. Zato oblečemo platneno srajco poleti, volneno pa pozimi.

Zakaj se pajek ne zaplete v lastno mrežo?

Pajek je močan: z lahkoto raztrga lastno mrežo, ako bi ga ovirala. Njegova mreža je spletena le za male živalce. Pa njegove noge so tako ustvarjene, da z njimi lahko nemoteno hodi po mreži.

Pajek je uren, ali ni pogumen. Ako se ujame v njegovi mreži zanj prevelika živalca, ostane lepo mirno v svojem skrivališču, dokler se živalca sama ne reši ali dokler ne pogine. Kakšenkrat pa ga prevzame tak strah pred večjo živalco, da sam pretrga svojo mrežo in tako omogoči živali, da uide.

Glede na svojo velikost je pa pajek zelo močan. Nitke njegove mreže so glede na težo, ki jo lahko nosijo, razmeroma močnejše od vrvi našega najboljšega jekla.

Zakaj širi ogenj toploto?

Vsak predmet ustvarja toploto, ko gori.

Toplota je podobna svetlobi, četudi je ne vidimo. Širi se v valovih kakor svetloba. Sama pa ni ne topla, ne hladna, ampak je le valovito gibanje. Toploto občutimo s svojo kožo, kakor vidimo svetlobo s svojimi očmi in kakor slišimo šum z ušesi.

Zakaj je sneg bel?

Sneg je bel, kakor so bele pene de-roče reke. To pa zato, ker nista ne sneg, ne pena več prozorna, temveč od-

bijata svetlobo. In ta svetloba je bela. Sneg ni več tekočina, temveč je sestavljen iz majhnih kristalov. Vsak izmed teh kristalov je zase prozoren, kakor je prozoren kos ledu. V ledu so vse plasti vodoravno položene, kristali v snežinki pa leže križem kražem in pošiljajo svetlobo na vse strani. Snežni kristali odbijajo vso svetlobo. In kadar koli se odbije vsa sončna svetloba, je vselej bela. Ako osvetlimo sneg z barvasto lučjo, bo sneg odbijal isto barvo.

Isto je s penami. Te niso sestavljene iz kristalov, ampak so iz drobcenih vodnih kapljic. Te kapljice ravno tako odbijajo svetlobo na vse strani. Seveda so pene le zato bele, ker sije sončna svetloba nanje. Če bi bila svetloba sonca zelena, ki bile tudi pene zelene.

KOKOŠJA HRANA POZIMI

Pri nas si morajo kokoši, zlasti poleti, iskati same hrane, kakor si jo morajo iskati ptice pod nebom.

Res da najde kokoš večji del leta na polju in dvorišču precej hrane, a le redkokdaj, kolikor bi bilo treba, da bi imeli od nje čim več koristi.

Ako hočemo, da nam kokoš tudi pozimi zneske čim več jajc, jo moramo dobro hraniti. Tudi moramo paziti, da je kokošnjak suh in tople ter da je v njem dovolj prostora.

Zunanja in notranja toplota najbolje vpliva na nošenje jajc. Telesno toploto pa dvignemo z dobro hrano. Zato je kokoši pozimi potrebna dobra in pa mastna hrana.

Perutnino običajno pita-mo dvakrat

na dan — zjutraj in pred večerom. A izkazalo se je, da kokošim bolj prija, če jih pitamo večkrat na dan, a zato z manjšimi obroki.

Umni kokošjerejci dajajo pozimi pred večerom kokošim tečnejšo hrano kot čez dan. Tako se v kokoših razvije ponoči, ko se ne gibljejo, večja toplota. Poleg dobre hrane naj bodo v kokošnjaku tudi pesek in dobro stolčene jajčje lupine.

Ako kokoš kljub temu ne nosi, tedaj primešamo hrani v zelo majhnih količinah sesekljan čebule ali zdrobljenega popra ali seme kopriv.

Najboljše jajčarice so kokoši, ki so se zgodaj golile in take, ki imajo rahlo perje, ker lažje prenesejo zimski mraz.

Razne pasme kokoši znesejo različno število jajc na leto. Povprečno znesejo naše kokoši letno okrog 90 jajc. Zelo dobre pasme dajo do 140 jajc vsako leto. Težke pasme kokoši znesejo manj jajc, a dajo zato več mesa dobre kakovosti.

KATERA ŽIVAL JE NAJRAZUMNEJŠA

Prirodopisec Darwin je nekoč opazoval kačo, ki je bila ujeta v kletki. Rešetka okrog kletke je bila tako gosta, da ni mogla kača zbežati. Pač pa je lahko pomolila glavo in vrat med palice. Darwin je položil žabo tik h kletki. Kača je koj pomolila glavo in vrat skozi rešetko in napol pogoltnila žabo. Ali ko je spoznala, da je ne more požreti, jo je izbljuvala. Pa je vnovič poizkusila. Zaman. V tretje pa ni več tega ponovila, temveč je zgrabila žabo za krak in jo potegnila v kletko.

Ta dogodek je zanimiv zaradi tega, ker spada kača v nižjo vrsto živali. Živali višjih vrst so že mnogokrat dokazale, da imajo zelo dobro razvit razum. Neki prirodopisec, ki je v Afriki hranil opice z jajci, je nekoč opazil, da so opice kmalu spoznale, da gre mnogo jajčje vsebine v nič, kadar stro lupino. Zato so same prišle na misel, da je najbolje najprej napraviti s kamenjem luknjo na vrhu jajca ter nato izpiti vsebino. Taisti prirodopisec je hotel preizkusiti modrost opic na ta način: ponudil jim je zavitke sladkorčkov. V vsakem zavitku pa je bila med sladkorčki osa. Ko so opice odprle zavitke, jih je seveda razdražena osa pičila. To se je večkrat ponovilo. Ali kasneje so opice vsak zavitek položile na uho. Če so čule v zavitku brenčanje ose, niso hotele odpreti zavitka. Le one zavitke so odpirale, iz katerih ni bilo čuti brenčanja os.

Opice so silno maščevalne. Kakšenkrat je njihova osveta zelo prebrisana. V južni Afriki je živela opica, ki ji je neki častnik vedno nagajal. Neko nedelje se je opica odločila, da se mu maščuje. Skrival je od nekoč prinesla vodo in jo zlila v umazani pesek. Nato je iz blata napravila veliko kepo in čakala, da se prikaže njen sovražnik na ulici v nedeljski obleki. Ko ga je opazila, ga je z naslado oklepala z umazanimi blatnimi kepami.

Med najmodrejše živali spadajo medvedi. Opazujejo človeka in večkrat prevzamejo človekove navade. Ali tudi jeleni kažejo znake razuma. Saj se je že večkrat zgodilo, da je košuta v pozni jeseni pripeljala svojega mladiča v hlev h gozdarju, da bi tam na toplem preživel zimo. Na pomlad ga je pa spet odpeljala v gozd.

Posebno razumni so psi in mačke. Kateri izmed teh dveh plemen je razumnejši, je težko ugotoviti. Neki prirodopisec pripoveduje zgodnico o svoji mački, ki je bila neverjetno prebrisana. Njen gospodar je imel navado, da je stresal zvečer pičo za ptice po vrtu. Mačka se je vsak dan skrila v grmovje, pred katerim je bila ptičja hrana. Ko so pričeli ptiči zobati, je kaj lahko katerega zgrabila. Neke noči pa je zapadel sneg in pokrnil vso hrano. Mačka to opazi, premišljuje nekaj časa, nato pa začne odkopavati sneg. Ko je prišla do ptičje hrane, jo je lepo vzela v gobec in jo stresla na drugem koncu vrta na sneg. Sama pa se je skrila v grmovje in kmalu pričakala plén.

Niso redki psi in mačke, ki znajo sami odpreti vrata, da, celo pozvoniti znajo nekatere mačke.

In niso redki privezani psi, ki se rešijo ovratnice tako, da jo potegnijo preko glave. A poznajo tudi pse, ki so bili privezani, se na isti način osvobodili, se nato potepali po okoličini in vtaknili spet glavo v ovratnico, ko so se vrnili domov.

Tudi so neštevilni primeri, da so psi rešili svojega gospodarja. Posebno mnogo je psov, ki so potaplajoče se otroke privlekli iz vode. Zgodili so se tudi primeri, da je pes tekel v vas po pomoč, če je bil njegov gospodar v taki nevarnosti, da mu pes sam ni mogel pomagati.

Pes uboga na ukaz. Na neki ameriški univerzi so preizkusili psa, ki je znal izvršiti 53 različnih povelj, ne da bi se le enkrat zmotil.

Mladina piše

POŽIGALCA

Franci in Lado se igrata na kupu mivke. Pa se Lado spomni in pravi: »Kaj če bi šla midva kam peči krompir?« »Saj res,« pravi Franci. »Pa kam?« vpraša Lado. »Za tisti kozolec pojdiva, bo najboljše zavetje,« meni Franci. »Ti, Lado, prinesi vžigalice, jaz pa krompir.« Vsak je šel na svoj dom. Zopet stojita tam, kjer sta bila prej. »Tako, sedaj pojdiva, nihče naju ne vidi. Lado, steci po nekaj slame, jaz pa po suhljad.« Franci zakuri. »O, že gori! Sedaj pa še krompir na žerjavico.« — »Vsediva se in počakajva, da se speče.« — »Lado, poglej! Kadi se, kozolec se je vnel!« — »Beživa, beživa!« Ljudje zagledajo ogenj, vsi hitijo in gasijo. V zvoniku bije plat zvona. Lado in Franci čepita za sosedovo hišo, tresoča se od strahu. »Oh, kaj bo sedaj doma?« Odideta kot skesana grešnika domov. Doma pa sta oba občutila palico.

To je opomin nam vsem, da je nevarno igrati se z vžigalicami.

Antonija Pajsar,
V. r. lj. š. pri Sv. Petru.

V NAŠEM RAZREDU PA STRAŠI...!

Ves razred obdaja velika groza, zakaj v našem razredu vlada neviden duh, ki straši in razmetava na vse mile viže, tako da trepetamo in se stiskamo po kotih, da ne bi še kateremu izmed nas kaj padlo na glavo.

Da straši, smo razvideli iz sledečih primerov. Ko smo oni dan sedeli pred poukom vsak v svoji klopi in se pogovarjali različne stvari, je nekaj zaropotalo in ko smo pogledali tja, smo videli, da miza, ki je prej stala sredi sobe, leži sedaj v kotu, pod njo pa stol, ki moli vse štiri od sebe. Tisti hip stopi v razred gospod učitelj. Ko vidi, da miza ni na svojem mestu, vpraša vse po vrsti, kdo je to naredil. Vsi smo rekli, da mi ne. Tako nam ne preostaja drugega, kakor da si mislimo, da je to naredil duh, ki se plazi po razredu in nas straši.

Ta duh razbija steklene posode. Zagnjič je gospod učitelj prinesel v razred nekaj steklenih posod za poskuse. In zopet je bila po odmoru razbita tista posoda, ki je bila najbolj zavita v vati. Gospod vpraša. Nihče ni tega storil! Po tem takem je imela tudi tukaj tista nevidna stvar svoje prste vmes.

Še en primer naj vam povem. Včeraj smo sedeli pri pouku, okna in vrata smo

imeli skrbno zaprta. Nenadoma se priotalijo po sredi razreda trije kostanji in se ustavijo tik pri gospodovih nogah. Vsi začudeno pogledamo. Nihče nas ni tega vrgel, zato smo vsi trepetaje gledali to prikazen... Velikokrat so razmetane klopi, stoli stoje drug na drugem in še je takih primerov, ki jih pa danes nimam časa napisati.

Take burke uganja ta nevidni duh z nami. In nekoč bo prišlo do tega, da jih bo nekaj od strahu pomrlo, druge nas bo pa pobilo. Zato vedno s strahom prihajam v šolo, ker vem, da najdemo jaz in vsi ostali tukaj gotovo smrt. Ne vem, kdaj smo se tej grdobi grdi tako zamerili, da sedaj tako razsaja in plaši nas uboge revčke. Drugi razredi se pa iz nas še norčujejo in pravijo: »V osmem razredu straši in narobe stoje vse klopi!«

Ne bo dolgo, pa boste kje čitali, da je hudobni duh ves naš razred požrl — z učiteljem vred.

Pavel Sotenšek.

MOJA SESTRA

Srečna sem, da imam sestro. Imam jo rada, ker mi pomaga, me kratkocasi in se z mano igra.

Včasih pa je nimam posebno rada, ker ji moram streči. Če bi ji pa ne stregla, bi se ona ne igrala z mano. Tudi to mi ni prav, da se rada užali in hoče vse prva imeti. Včasih mi meče blazine ali me žgečka. Vendar ni hudobna. Nepričakovano me spet objame. Oče pravi: »Igra se s tabo kakor mačka z miško.«

Breda Budal,
učenka v Vidmu.

POGOVOR Z MUCKO

Čakala sem pri oknu, da pojdem v šolo. Travniki so bili beli od slane. Prišla je mucka in sedla na slano. Pa ne na sonce, temveč v senco hiše.

Vzela sem knjige in odšla proti šoli. Mimogrede sem jo vprašala: »Ali te nič ne zebe v takem mrazu?«

»Ne,« je rekla, »saj imam kožušček.«

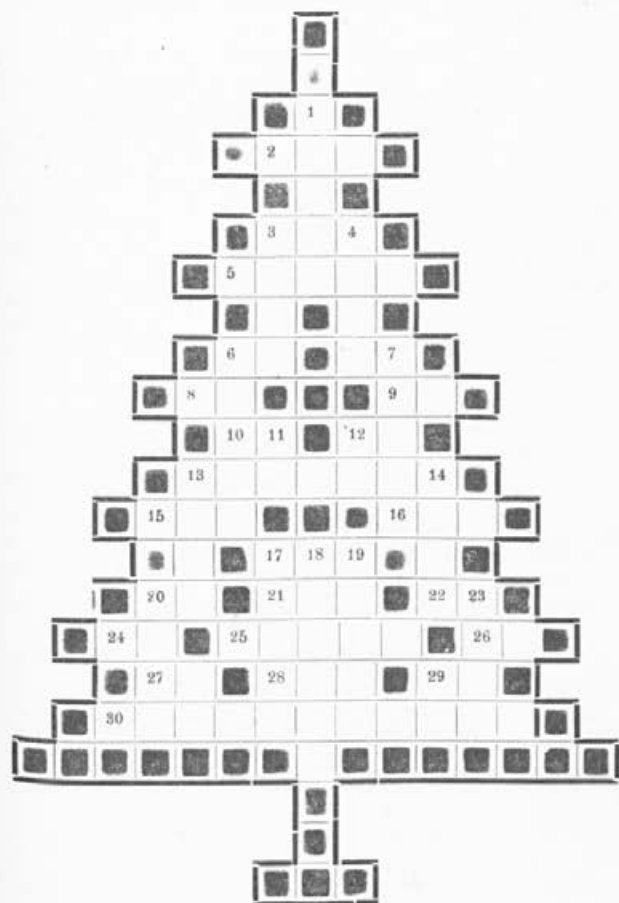
»Da, ampak mene bi zeblo.«

»Jaz sem drobna in se lahko bolje stisnem v kožušček kakor ti.«

Rada bi se bila še pogovarjala z njo, a sem morala v šolo.

Breda Budal,
učenka v Vidmu.

KRIŽANKA »BOŽIČNO DREVO«

Vodoravno :

2. je ustvaril svet; 3. si vsi želimo; 5. konec dneva; 6. trdilnica; 8. nikalnica; 9. oblika pesmi; 10. osebni zaimsek; 12. del voza; 13. vas na Notranjskem; 15. številka; 16. hrvatski izraz (torej); 17. številka; 20. ploščinska mera - obratnica; 21. odeja; 22. kratica dobrodelne ustanove; 24. kazalni zaimsek; 25. pokrajina žita; 26. računski izraz; 27. oblika glagola »biti«; 28. bolezenski pojav na koži; 29. pomožni glagol; 30. zadnji dan v letu.

Navpično :

1. praznik; 3. ločnica; 4. tekoča voda; 6. številka; 7. kraška rastlina; 11. vas pri Ljubljani; 12. osebni zaimsek; 13. pobirajo duhovniki; 14. je v zraku; 17. oblika glagola »skakati«; 18. oblika glagola »točiti« s povratnim zaimkom; 19. pridevnik glagola »cvreti«; 20. rahlo dežuje; 23. streha; 29. kot 29. vodoravno.

VOŠČILO

- — neurje,
- — afriška dežela,
- — visi na steni,
- — prerok,
- — posoda,
- — praznik,
- — zapreka,
- — del pribora,
- — daljši sprahod,
- — rabi slikar.

DOPOLNILNICA

- ... na — padavina,
- ... na — žensko ime,
- ... na — poljsko orodje,
- ... na — ptica,
- ... na — potrebna za življenje,
- ... na — del sohe,
- ... na — se cedi iz ust,
- ... na — osušena ilovica,
- ... na — vrsta prediva.

Začetne črke, čitane navzdol, povedo voščilo.

Venceslav Breznik

trgovina z železnino

Ljubljana

Stritarjeva ulica 7

*

se najljubljeneje priporoča

Priporoča se

manufakturna trgovina

A. Žlender

Ljubljana

Mestni trg 22

FRAN LUKIČ

KONFEKCIJA ZA DAME IN GOSPODE

LJUBLJANA

PRI TROMOSTOVJU

Razkuževalna sredstva:

sanitol, sanoform, saneolin, sredstvo za pokončevanje sadnih škodljivcev: arborin, cepilno smolo in slično, nadalje za nego kože svetovnoznane izdelke **La Toja** izdeluje in ima v zalogi

CHEMOTECHNA

LJUBLJANA — Mestni trg št. 10

FABIANI & JURJOVEC

LJUBLJANA, STRITARJEVA ULICA 5

Velika izbira damskega in moškega blaga, preprog, zastorov, odev, perja, puha itd. Postrežba solidna!

FR. P. ZAJEC

izprašan optik in urar

LJUBLJANA

sedaj Stritarjeva ulica 6

pri frančiškanskem mostu

Telefon št. 4486

Vsakovrstna očala, daljnogledi, barometri, toplomeri, higrometri itd. — Velika izbira ur, zlatnine in srebrnine. Ceniki brezplačno. Kvalitetna optika.

Klišefe eno- ali večbarvne, za časopise, knjige, razglednice itd. izdeluje

klišarna **»Neografika«**

Ljubljana — Sv. Petra nasip 23

Otroci, hranite in varčujte, pomnite:

Iz malega raste veliko!

Mestna hranilnica

izdaja na dom domače hranilnike.

Stopite tudi vi v krog njenih
vlagateljev in varovancev!